

*Kto stratil majetok, nestratil veľa.
Kto stratil slobodu, stratil mnoho.
Kto stratil vieru, stratil všetko.*

Zásielku spracovala spoločnosť:
HENRIETTA - direct marketing, s.r.o.
P.O.BOX 1, 820 08 Bratislava 28, „D+4“
POŠTOVNÉ ÚVEROVANÉ
820 08 Bratislava 28

SVEDECTVO

vychádza od roku 1991
ročník 30
júl, august 2020
cena 1 euro

7-8

ČASOPIS TABUIZOVANÝCH FAKTOV

Jestvujeme tridsať rokov

BESEDA

„Máme historicky zaznačené dve obdobia pokusu politických väzňov o vytvorenie vlastnej organizácie, ktorá by zjednocovala všetkých politicky prenasledovaných občanov“, pripomenul pred desiatimi rokmi jej prvý predseda Július Porubský. Prvýkrát sa naskytla príležitosť v roku 1968, keď bol prijatý názov organizácie Slovenská organizácia na ochranu ľudských práv (SONOLP). Porubský konštatoval, že „hoci tieto stretnutia nemali ráz ilegality, zistili sme, že sme pod dohľadom a evidenciou ŠtB, zásahy sa však nekonali“. Dokonca sa dohodli, že pôjdu na konzultácie na ÚV KSS, kde zistili, že o nich tam majú presné informácie. Prvý snem sa konal 7. apríla 1968 za účasti okolo 600 členov organizácie. No čoskoro, podľa slov Porubského, nastalo „obdobie teroru a nového prenasledovania“ a SONOLP bola rozpustená.

Ďalšia šanca na obnovu organizácie prišla až v roku 1989. Jej líder Jožko Tomášek v ústredí VPN odovzdal Jánovi Budajovi doklad o obnovení

Zľava: Anton Malacký, Ján Košiar, Štefan Novák a Ján Litecký Šveda počas besedy k 30. výročiu založenia organizácie politických väzňov na Slovensku. Zo zdravotných dôvodov chýbali Anton Tomík a Arpád Tarnóczy.

Foto Eva Zelenayová

činnosti organizácie a oznámil, že SONOLP sa pridáva k činnosti VPN, čím chce prispieť pri obnove demokracie na Slovensku. Budaj požiadal o krátku správu o činnosti, ktorú vrah sám prednesie v prejave na nám. SNP. Karol Kryl však požiadal Tomáška, aby prišiel na námestie a sám predniesol prehlásenie. Prišiel, niekoľkokrát sa o to pokúšal, no márne. VPN nebola cestou pre politických väzňov, bolo treba nájsť novú.

Miestom prvých schôdzok politických väzňov po novembri '89 bol byt Eugena Kordu. Zo stretnutia 12. decembra 1989 vzišlo rozhodnutie skontaktovať sa s politickými väzňami z Čiech. Tí už mali pripravené stanovy KPVČS pre celú republiku, v ktorých účasť politických väzňov Slovenska bola organizačne zapojená ako pobočka Bratislava.

Pokračovanie na 10. strane

V čísle

Ján Litecký Šveda
Čo oslavujú komunisti 2-3
Eva Zelenayová
Fašizmus nie, komunizmus áno? 3

Ján Košiar
Tabuľa znakoví pápežských ciest 4
Martin Lacko
Zomrel Martin Hagara 5

Juraj Vrábel
Väzenie bez mreží 6-7
Ivan Mrva
Epidémie sužovali aj našich predkov 8

Marián Tkáč
Koniec vojny v Kremsmünstri 9
Ján Litecký Šveda
Majú všetko späť 17-18

ročník 30 • júl, august 2020
9 771338 404006

Čo oslavujú komunisti

Opäť sa blíži 29. august. Nezaškodí si ho pripomenúť aj nám, politickým väzňom, pretože aj kvôli nemu si veľa našich nevinných ľudí muselo prežiť peklo. Hoci aj len kvôli tomu, že taký Zväz slovenských partizánov pravidelne žiadal v nenávisťných kampaniach tvrdé, často až hrdelné tresty pre „kulakov a nepriateľov ľudu“. Z celého toho mora nešťastia vyberiem na pripomenutie len dve veci, ale zato s mimoriadnou výpovednou hodnotou.

Z vrahov hrdinovia

Prvá sa týka troch židovských rodín, ktoré vďaka „slávne- mu“ povstaniu sa opäť museli skrývať pred deportáciami, ktoré boli síce už v roku 1942 zastavené, no ktoré Nemci opäť s radosťou obnovili v plnom rozsahu bez toho, aby sa na to pýtali slovenskej vlády. Tieto tri rodiny, Weissovci, Šálekovci a Furmannovci sa aj s deťmi skrývali v horách nad Ladcami, kde im robotníci z cementárne na popud technológa, Nemca Burgmanna, vykopali úkryty. Tam chceli prečkať posledné mesiace vojny a prechod frontu. Už sa zdalo, že sa im to podarí, že ujdú osudu koncentračných táborov a smrti. Ľudia z dediny a z cementárne sa o nich starali po celý čas, nosili im jedlo a veci potrebné na zimu. Do tých dvoch zemlianok, v ktorých Židia z Ladcov žili, dlhší čas chodila skupina ozbrojených partizánov. Keď prišli, Židia sa s nimi podelili aj o jedlo, čo im dedinčania priniesli. Jeden z nich sa raz spýtal, či nemajú zlato, že by zaň vedel zabezpečiť kvalitné jedlo. Ervín Šálek im vtedy dal svoj prsteň. Na druhú noc prišli znova. Bolo to 10. decembra 1944. Vyviekli všetkých von, chlapov zahnali pár metrov obďaleč a tam ich postrieľali. Ženy a deti zastrelili rovno pred vchodom. Zobrali im všetko zlato. A keďže to už boli ľudia nového typu, bez tmárskych predsudkov, vylámali im aj zlaté zuby. Weissová tiež dostala zásah, odpadla a prebrala sa až nad ráno. Ľudia z Ladcov ju zobrali do nemocnice, no onedlho na následky zranenia zomrela. Medzi obeťami žandári nenašli ani malú Vierku Furmannovú, až neskôr v senníku, kam ušla. Tvár mala celú od zaschnutej krvi, vlasy krvou zlepené. Guľku nedostala, vyzeralo to, akoby ju boli uderili pažbou do temena. Nemci súhlasili, aby ju previezli do kláštora Alžbetínok, tam ju ošetrili a odtiaľ ju pán riaditeľ Burgmann dostal prostredníctvom známych do kláštora v Modre. Tam prečkala vojnu. Keďže v roku 1945 ešte komunisti zdanlivo nevládli, podarilo sa odvážnym ľuďom zorganizovať aj súdny proces s vinníkmi. No jedného dňa vošla skupina ozbrojených mužov priamo do pojednávacej miestnosti v Trenčíne. Predsedovi súdu predložili papiere - Zväz slovenských partizánov proces

zastavuje, jeho pokračovanie a prípadné odsúdenie obžalovaných by vážne poškodilo povest' povstania pred verejnosťou a pred tvárou národov. A tak je to dodnes. Dodnes sú hrdinovia oni. Kto by to povedal, po „slávnej protikomunistickej revolúcii“, že?

Partizánske čistky

Druhú udalosť z jesene 1944 nám priblíži Msgr. Jozef Pöss, farár zo Skleného. Z jeho výpovede pod prisahou vyberáme:

„Bolo neskoré popoludnie dňa 20. septembra, keď prišli do dediny celkom iné skupiny partizánov a tiahli až k meštianke v hornej dedine. Teraz mali aj ťažké zbrane, delá a podobne. Ja som o tom veľa nevedel. Pri tejto príležitosti som videl aj prvých ženských partizánov. Tento nástup vyvolal naše obavy. (...) Boli sme pevne presvedčení, že budeme nasadení k zemným prácam a že sa večer znova vrátíme domov. Pri strážnom domčeku v blízkosti „rovinného lesa“ vlak zastavil. Otvormi nákladného železničného vagóna sme videli, ako bolo z niekoľkých vagónov vybraných približne 20 až 30 mladých, silných mužov. Boli vybavení krompáčmi a lopatami a odvedení do lesa, kde na úpäti úbočia vedľajšej koľaje, ktorá viedla k poľnému letisku, začali kopať. Skoro nato sa otvorili dvere a museli sme vystúpiť. Aj ďalší vagón sa otvoril, chlapi vyšli von. Tam som videl môjho otca a snažil som sa k nemu dostať. V trojstupoch sme šli naspäť ta, kde prví kopali. Tu sme hneď spozorovali, že náš masový hrob bol pripravený. Muži, ktorí kopali, stáli v jame. Bola približne 8 m dlhá, 1,5 široká a 50 až 60 cm hlboká. Muselo nás tam skočiť približne 60 mužov. Približne v 6 až 8 metrovej vzdialenosti boli okolo hrobu postavené 4 ľahké a jeden ťažký guľomet, ktoré na nás mierili. Teraz sme vedeli, že udeľa naša posledná hodina. Všetci sme boli v prvom návale hrôzy ako ochromení. Chlapi začali prosieť a nariekať. To ale nepomohlo. Rus, oblečený v koženom úbore dal znamenie, guľomety začali strieľať. Ja som pri prvom výstrele padol a čoskoro som bol zakrytý mŕtvymi a ranenými. Počul som ale všetko, čo sa hovorilo. Na popísanie hrôz týchto chvíľ mi chýbajú slová. Myslím si, že ani peklo nemôže byť horšie. Salvami guľometov bola väčšina chlapov zastrelená, alebo ťažko ranená. Tí, ktorí ukazovali ešte známky života, boli zabití jednotlivito ručnými granátmi alebo samopalmi. Hlavy väčšiny boli tak rozbité, že sa neskôr nedali identifikovať vôbec alebo len na základe útržkov šiat. Mňa samého doteraz trafil len úlomok ručného granátu a cítil som, ako po mne stekala krv. Vedľa mňa jeden ešte asi žil, pretože ešte raz bolo počuť: „Tam sa ešte jeden hýbe.“ Znova bolo počuť

SVEDECTVO, mesačník Politických väzňov Zväzu protikomunistického odboja • **Vydavateľ:** PV ZPKO, založený v roku 1990 pod názvom Konfederácia politických väzňov Slovenska (KPVS) • **Šéfredaktorka:** Eva Zelenayová • **Redakčná rada:** Ján Košíar (predseda), Ján Litecký Šveda, Ivan Mrva, Peter Mulík, Ivan A. Petranský, Jozef Rydlo, Juraj Vrábel a Eva Zelenayová • **Adresa redakcie:** 811 06 Bratislava, Obchodná 52 • **Telefón:** 02-5263 8156 • **e-mail:** uzpko@mail.t-com.sk • **webová stránka:** www.pv-zpko.sk • **IČO:** 00679879 • **Cena jedného výtlačku:** 1 EURO • **Predplatné 10 EUR**/kalendárny rok • **Predplatné pre zahraničných abonentov:** 50 USD vrátane poštovného. • **Číslo účtu v Prima banka Slovensko, a.s.:** SK74 3100 0000 0040 0012 8109 • **EV:** 3851/09 • **Tlač:** PRINTLAND, s.r.o. • **Nevyžiadané rukopisy nevraciamy** • **ISSN:** 1338-404X • **MATERIÁLY** uverejnené v rubrikách „Čitateľské fórum“ a „Spomienky“ vyjadrujú názory občanov a čitateľov.

výstrel. Náboj letel tesne vedľa mojej hlavy a preletel cez moje ľavé predlaktie. Predtým som ešte počul pána Stanzela, ktorý mal ženu Slovenku, aby ho vypustili, pretože je Slovák. – Odpoveď: „Čo, ty švábska sviňa“, tresla rana z výbuchu ručného granátu a bolo po ňom.“

Zločiny proti ľudskosti

Tých zločinov bolo podstatne viac, stovky, tisícky povražených a umučených, ale ako taká „morálno-štatistická“ vzorka by to na taký krátky článok mohlo aj stačiť. Nota bene, väčšinou to boli zločiny proti ľudskosti, ktoré sú nepremlčateľné. Netreba zabúdať ani na to, že aj nacistické zverstvá, ako boli Kľak, Ostrý Grúň a ďalšie boli ÚMYSELNE vyvolané sovietskymi partizánmi, neskôr aj s pomocou našich, ktorí boli sem vyslaní špeciálne na to, aby po skúsenostiach na Ukrajine a v Bielorusku sem privolali nemecké vojsko a vyvolali represálie. Im sa môžu poďakovať všetci pozostalí po povražených. Že to bola výrazná historická udalosť, o tom niet pochyb. Ale oslavovať toto nezmyselné vraždenie pre Stalinove a Benešove záujmy? Keď by sa o tom dočítal nejaký človek niekde v Mexiku, menej znalý európskych a slovenských pomerov, asi by sa dosť začudoval, ako sa tu oslavuje vraždenie svojich spoluob-

čanov a určite by si spokojne pripomenul, že oni také hromadné vraždenie a jeho náboženské oslavovanie, keď sa lebky kotúľali dole stupňami aztéckych pyramíd, už prekonal dávno v stredoveku... Takto z nás komunisti, ktorí dodnes majú v rukách hlavné mocenské nitky, naďalej robia pred svetom národ, ktorý pre politické náboženstvo komunizmu je ešte dnes schopný celebrowať vyrábanie mŕtvol v pohanskom ošiali. Na druhej strane: veď čo môžu komunisti oslavovať iné ako vraždenie? Je to ich ďaleko najvýraznejšia stopa v dejinách, keďže ich budovanie „pokroku“ skončilo hospodárskym fiaskom na hranici tretieho sveta, na konci ktorého zostali navyše nevyčísľiteľné ekologické škody a Černobyl'. Veď prečo majú už len takí chudobní Rakúšania minimálne trojnásobné dôchodky či platy? A o kultúre a umení škoda hovoriť.

Keď sme už pri Latinskej Amerike: v Chile v roku 1988 zrušili štátny sviatok, ktorý bol ustanovený na pripomenutie Pinochetovho protikomunistického prevratu z roku 1973, keďže po ňom zďaleka nie všetci Chilania boli na strane víťazov. Zrejme také kultúrne spôsoby, že sa nepatrí tancovať po hlavách svojich spoluobčanov a blížnych, ešte k našim komunistom nedorazili.

Ján Litecký Šveda
predseda PV ZPKO

Fašizmus nie, komunizmus áno?

Slovenská spoločnosť je čudná. Za jeden ľudský život dajú sa pozorovať absurdity v názvosloví udalostí a javov. V súčasnosti, keď si pripomínáme 75 rokov od skončenia druhej svetovej vojny a porážky nemeckého nacizmu, na Slovensku hovoríme o fašizme. O povstaní proti fašizmu. Politické elity sa pretekajú, ktorá strana sa viac dištancuje od tejto totalitnej ideológie a niektoré si dokonca aj svoj program zakladajú na boji proti fašizmu. Stalo sa, že aj najstaršia národná inštitúcia Matica slovenská sa dala do vleku bojovníkov proti fašizmu. Nič proti tomu, ibaže v takom demonštratívnom odmietaní fašizmu ani len náznakom nikto, pravda, okrem našej organizácie, neodmieta inú totalitu - komunizmus. Komunistickú ideológiu, ktorá celosvetovo zapríčinila smrť okolo sto miliónov obetí. Ba, zdá sa, že niektoré politické špičky priam adorujú systém, ktorý má na účte vyše 70 tisíc politických väzňov na Slovensku. Nehovoriac o popravených a umučených.

Už začiatkom decembra 1989 sa zišiel prípravný výbor bývalých politických väzňov komunizmu, aby založili organizáciu s protikomunistickým poslanstvom. Začiatkom 90. rokov vkladali jej členovia veľkú nádej do Kresťanskodemokratického hnutia. V liste predsedovi vlády Jánovi Čarnogurskému v januári 1992 tvrdili, že až 90 percent reprezentantov Konfederácie politických väzňov Slovenska (pôvodný názov organizácie, pozn. autorky) prejavilo sympatie s politikou KDH, ale sa obávajú, že nevyhranenosť národného programu KDH a čechoslovakistické tendencie spôsobia pokles týchto sympatií.

(List uverejňujeme na 13. strane.) KDH dokonca v roku 1998 uprednostnilo zlaté teľa pred politikou reprezentujúcou národnostátne záujmy a spojilo sa do koalície s reformovanými komunistami. Zrada národa sa prejavila nielen v ekonomickej sfére, ale najmä v duchovnej. Tak, ako to predvídalo vedenie KPVS v januári 1992, keď o členoch organizácie uviedlo: „Keďže sa jedná o pomerne veľké množstvo potenciálnych voličov, bolo by neprozreteľné, keby táto skupina, ktorá má v národe množstvo priaznivcov, bola by pomýlená a roztrieštená.“

Stalo sa. Vzťah k štátnosti rozdelil samotnú organizáciu. Ale aj vzťah ku komunizmu. Necelých 16 percent členskej základne sa v roku 1999 oddelilo a tvrdo nasledovalo politické hnutie KDH. To hnutie, ktoré síce deklarovalo odpor voči komunizmu, no samé s komunistami kolaborovalo. Kam takáto politika mohla viesť? Nie je aj tu priestor na odpoveď, prečo sa dodnes nijaký politický subjekt tak ostentatívne nedíštančuje od komunizmu, ako od fašizmu? Nerozvrátilo práve KDH slovenskú spoločnosť, ktorá dodnes trpí na nedostatok národného povedomia a odporu proti komunizmu? A ako sa postaví súčasná vláda k organizácii, ktorá si v tomto roku pripomína 30 rokov od svojho vzniku a jej členovia „sa zaslúžili o pád komunistického režimu a o znovunastolenie demokracie na Slovensku“, ako je uvedené na pamätnej tabuli vo vstupnej hale NR SR? Všimne si to politická elita? Lebo zatiaľ sa viac darilo zradcom národa, než autentickým bojovníkom za národ, demokraciu a kresťanské hodnoty.

Eva Zelenayová
šéfredaktorka

SLOVO SVEDECTVA

Tabuľa znalcovi pápežských ciest

Nitriansky biskup **Viliam Judák** odhalil 19. júna 2020 na fasáde Kostola sv. Michala vo Valaskej Belej pamätnú tabuľu tamajšiemu rodákovi, známemu slovenskému kňazovi **P. Šebastiánovi Labovi SJ**. Bolo to práve v deň jeho nedozitých 89. narodenín.

Šebastián Labo sa narodil 19. júna 1931. Študoval na slávnom slovenskom gymnáziu v Kláštore pod Znievom a na Slovenskej univerzite v Bratislave archívniectvo a historické vedy. V rokoch 1956 – 1963 pracoval v Bratislave v Štátnom slovenskom ústrednom archíve.

Keď v ňom dozrela túžba stať sa kňazom, kvôli jej splneniu musel emigrovať. Vycestoval cez Sovietsky zväz, čím vtedajších mocipánov značne zmiatol. Na jeseň v roku 1963 sa vylodil v sicílskom Palerme. Na Pápežskej Lateránskej univerzite študoval filozofiu a teológiu a 1. marca 1969 ho biskup Pavol Hnilica SJ vysvätil za kňaza. Mladý a plný elánu, ako novokňaz, 20. júla v tom istom roku vstúpil k jezuitom a stal sa blízkym spolupracovníkom biskupa P. Hnilicu v jeho diele *Pro fratribus* pre pomoc prenasledovaným kresťanom v komunistických krajinách.

V roku 1971 v nemeckom Koblenzi začal vydávať časopis *Pro fratribus – Stimme der schweigenden Kirche*. (Pre bratov – hlas umlčanej Cirkvi.) Na literárnom poli sa stal známym svojou knihou *Zabijem pastiera*, ktorá vyšla najprv po

Nitriansky biskup Viliam Judák požehnáva pamätnú tabuľu kňazovi P. Šebastiánovi Labovi SJ. Foto archív

nemecky (*Das Attentat auf dem Papst*) v roku 1982 a neskôr aj v ďalších siedmich jazykoch. Popri vyše tridsaťročnej redaktorskej práci a rozsiahlej kazateľskej činnosti v Nemecku, Rakúsku, Taliansku, Švajčiarsku a Luxembursku, kde sa prihovril bezmála miliónu veriacich, je autorom dvadsiatky kníh, najmä o apoštolských cestách pápežov: sv. Jána Pavla II. a dva zväzky o cestách pápeža Benedikta XVI. Na viacerých jeho knihách som mal česť s ním spolupracovať.

P. Šebastián Labo SJ bol čestným doktorom Trnavskej univerzity (2007) a laureátom štátneho vyznamenania *Pribiniov križ III. triedy*, ktoré mu v roku 2010 udelil prezident SR Ivan Gašparovič. Bol členom našej organizácie.

Ján Košiar

Čo je úspech?

Slovenský rozhlas monitoruje nálady Slovákov vyhlasovaním rozličných tém. Nie všetky príspevky sa dostanú do vysielania, čo ale neznamená, že nikoho neoslovia. Aj keď len pracovníkov redakcie rozhlasu. Je preto veľmi potrebné, aby aj naši členovia hovorili verejne o tom, čo prežili a ako vnímajú dnešné dianie v spoločnosti.

Pani Margita Zimanová, predsedníčka RO PV ZPKO v Žiari nad Hronom, pravidelne reaguje na výzvy redaktorov a 25. júna tohto roku možno dostali prekvapujúcu odpoveď na otázku: Aké je moje úspešné obdobie? Pani Zimanová odpovedala:

„Mojím najúspešnejším obdobím je, keď môžem oboznamovať celé Slovensko o tom, čo som prežila od svojich deviatich rokov. Napísala som o tom knihu, ktorá vyšla v roku 2017 a v roku 2019 jej druhé vydanie. Moje detstvo bolo veľmi kruté. Za totality, 28. 3. 1953, popravili môjho otecka na Pankráci v Prahe a mamičku odsúdili na doživotie. Vo väzení bol aj starý otec, dostal jedenásť rokov a ujo Imrich, mamin brat, dostal osem rokov väzenia. Rodina nekradla ani nezabíjala ako teraz, ale môj otecko previedol švagra cez hranice a preto ho popravili. Nemohla som študovať na žiadnej škole a už ako 14-ročná som pracovala. Maturitu som si urobila popri zamestnaní. Moja kniha je históriou jednej rodiny, ako trpeli ľudia v 50. rokoch na Slovensku.“

(red)

Uznanie pre náš časopis

V týchto dňoch sa na vedenie našej organizácie obrátila Bayrische Staatsbibliothek – Digitale Bibliothek v Mníchove so žiadosťou o poskytnutie digitálnych kópií nášho časopisu Svedectvo. Tejto žiadosti s radosťou vyhovieme a tešíme sa na to, že opäť

môžeme osloviť ešte širší okruh čitateľov a záujemcov o problematiku komunistických represálií aj v zahraničí. Doteraz to bolo iba prostredníctvom individuálnych predplatiteľov nášho časopisu zo zahraničia.

(jls)

Zomrel Martin Hagara

jeden z posledných politických väzňov 50. rokov

Večer 11. júna 2020 zomrel v Bojniciach jeden už z mála žijúcich politických väzňov 50. rokov a tiež posledných členov ilegálneho slovenského skautingu, **Ing. Martin Hagara**.

Narodil sa 17. 9. 1934 v rozvetvenej rodine Hagarovcov z Novák. Už ako malý chlapec patril medzi aktívnych členov Hlinkovej mládeže. Nadšenie za kresťansko-národné ideály a ideu slovenskej štátnej samostatnosti ho už v študentskom veku priviedli do priameho konfliktu s čl. komunistickým režimom.

Spolu s ďalšími mladíkmi, ale aj so svojím otcom, bol Hagara zatknutý v decembri 1950. Väzenie poznačilo aj jeho osobný život. Kvôli zatknutiu nemohol dokončiť gymnaziálne štúdiá. V r. 1967 začal chodiť na vysokú školu technickú. Tú úspešne absolvoval, no ako bývalý politický väzeň nebol pripustený k štátniciam. Diplom dostal až v roku 1991.

Po páde totality sa angažoval v organizácii politických väzňov – Konfederácia politických väzňov Slovenska, od r. 1999 premenovanej na Zväz protikomunistického odboja. Spočiatku sa angažoval aj v rámci KDĽ, no v krídle, ktoré podporovalo národnoemancipačný proces Slovákov vedúci k vytvoreniu druhej SR. Nezabudnuteľný bol aj ako diskutér. Z jeho podnetu bolo odhalených viacero pamätných tabúl a vznikli niektoré literárne či filmové dokumenty. (M.L.)

Odišiel kresťan a Slovák

Homiliou počas zádušnej sv. omše za Martina Hagaru sa prihovoril duchovný PV ZPKO Ján Košiar. Vyberáme z nej:

Martin nám zanechal vzácne svedectvo života za Boha a národ. Ako bývalý politický väzeň robil všetko preto, aby svedectvo o neľudskom komunistickom režime sa zachovalo pre budúce generácie. Pokiaľ mu sily stačili bol aktívny v našej organizácii Politických väzňov ZPKO.

Sme tu, milí priatelia, viacerí politickí väzni, ktorí Martinov osud politického väzňa poznajú aj lepšie ako ja, ale patrí sa spomenúť, ako kruto v mladom veku sa s ním osud zahral.

Keď v roku 1945 zrušili Hlinkovú mládež, mohol ešte fungovať skauting a jeho organizácia Junák. Lenže totalita mala inú predstavu a žiadnych Junákov nepotrebovala a tak sa stretávali a povzbudzovali v ilegálnej nástupníckej organizácii skautingu – Zlatý orol, ktorú založil Prievidžan Ján Manas. Martin Hagara spolu zakladal Zlatého orla v Novákoch. Zlatý orol dokázal fungovať na viacerých miestach západného a stredného Slovenska až do jeho úplnej likvidácie Štátnou bezpečnosťou v roku 1956, teda osem rokov. Bolo to na tie pomery slušné, možno povedať, že bol to rekord medzi všetkých ilegálnych organizácií v komunistickom ČSR.

Spolu s ďalšími mladíkmi – jeden z nich je tu prítomný, náš čestný predseda Arpád Tarnóczy – bol Martin Hagara zatknutý v decembri 1950. Týmto dvom mladíkmi – nemali ešte ani 18 rokov, vyšetrovatelia kázali, aby sa vzájomne facovali. A keď neposlúchli, tak ich zmlátili oni.

Po krutej vyšetrovacej väzbe na ŠtB v Nitre

Posledná rozlúčka s Martinom Hagarom na cintoríne v Bojniciach.

Foto Eva Zelenayová

a v Bratislave bol Martin zaradený do deväťčlennej protištátnej skupiny, do ktorej komunistická justičná a eštablika mašinéria zamontovala aj dvoch kňazov. A tak z mladých nadšených skautov sa stala teroristická ozbrojená skupina, ktorej cieľom bolo vraždiť verejných činiteľov a čakať len na vhodnú príležitosť, aby sa so zbraňou v ruke zapojili po boku amerických vojsk do vojny proti komunistickému bloku. Keď k tomu pridáme letákovú akciu pred Vianocami v roku 1950, tak už to bolo jasné: Velezrada.

Letáky boli veľmi odvážne. Text tam bol tento: „Pozdravujeme všetkých Slovákov, ktorí bojujú proti komunizmu.“ Podpis – Klub Justícia.

Na Štedrý deň tie letáky porozhadzovali a dali ich aj do vlaku. Jeden z Junákov sa však tým pochválil doma, a jeho otec to udal. A tak ich mali. Pre Martina, čo on nikdy nezabudol, prišli na Božie narodenie, večer 25. decembra. Ďalších pochytili tiež. Medzitým zaistili i iných členov z Prievidze, aj Martinovho otca.

Súd v Bratislave Martina odsúdil v októbri

1951 na dva roky. Tak málo dostal len vďaka tomu, že bol mladistvý, mal len 17 rokov. Sedel v Ústave pre mladistvých v Hlohovci a v Leopoldove. Samozrejme, že po prepustení z väzenia bol pod dohľadom ŠtB, o čom svedčí aj obsiahly spis ŠtB. Ďalej to už poznáme. Občan 2. kategórie prakticky až do novembra 1989.

„Ja sa nesťažujem na svoj osud. S dobrou vôľou, optimizmom, všetko sa dá prežiť. Ja som si aj v Leopoldove, zvnútra cely na dvere vyškriabal: Zajtra idem domov. Ráno som vstal, prečítal a hneď som mal dobrú náladu“, takto spomínal na časy v Leopoldove.

Naša organizácia Martina Hagaru dvakrát navrhla prezidentovi republiky na štátne vyznamenanie, návrh však neprešiel. Našťastie vieme, že Martinova odmena v nebeskom kráľovstve je určite väčšia ako všetky pozemské ľudské počty...

Requiem aeternam dona ei Domine, et lux perpetua luceat ei. Requiescat in pace. Amen
Pochválený buď Pán Ježiš Kristus.

Väzenie bez mreží

O politických väzňoch som prečítal veľa kníh a článkov, ale ako prežívali život ich deti, o tom sa už píše menej. Preto som sa rozhodol napísať, ako som prežíval život bez otca Karola Vrábla, ktorý bol väznený šesť rokov v Jáchymove a štyri roky v Leopoldove a aké následky to má dodnes. Prežiť krutú vyšetrovaciu väzbu, spojenú s mučením, neľudskou bitkou, kopancami do celého tela, kde tiekla krv a lámali sa kosti, bez spánku a jedla, v zime a chlade, kde sa hlava strkala do vedra s odpadom zo žumpy a následné niekoľkoročné väznenie v koncentračných komunistických táboroch je niečo strašné, vyvolávajúce až hrôzu. Túto tyranii prežili politickí väzni, ktorí mali svoj názor a nesúhlasili s komunistickou diktatúrou, postavenou na triednom nepriateľstve, bez viery v Boha a duchovných hodnôt, niektorí, žiaľ, v najkrajších rokoch svojho mladého života. S nimi trpeli aj ich deti a rodinní príslušníci.

Zatýkanie

Keď sa môj otec vrátil z väzenia, začal som sa vážnejšie zaujímať, za čo vlastne bol odsúdený. Ako je známe, politickí väzni mali prísne zakázané rozprávať, čo sa dialo v komunistických koncentračných táboroch. Keď už cítil, že jeho zdravotný stav sa rapídne zhoršuje a ja som mu neustále kládol otázky z toho obdobia, začal písať spomienky, kde opísal aj svoje zatýkanie. „V noci do môjho domu na Bernolákovej ulici č. 490 v Sabinove, kde som býval so svojou rodinou, zabúchali na okno z ulice príslušníci Štátnej bezpečnosti:

„Otvorte nám vchodové dvere. My sme príslušníci ŠtB a Verejnej bezpečnosti. Neznámi páchatelia vnikli do budovy pošty (otec bol v tom čase prednostom Poštového úradu v Sabinove) a s vašou súčinnosťou potrebujeme zariadiť potrebné záležitosti na tvári miesta.“

Ja nič netušiac, išiel som otvoriť bránu. V tom momente vtrhla ŠtB do predsiene bytu, hlavňami samopalov namierili na mňa a pažbami ma surovo strkali z predsiene cez obývaciu izbu do spálne. V spálni strhli z manželky perinu. Ona tiež

nič netušiac schúlila sa do kúta postele. Bola taká šokovaná, že sa na celom tele triasla od strachu. Vtom sa prebudil 9-ročný syn Ivan a 3-ročný syn Juraj. Keď videli, že ich otec stojí v kúte spálne a sú na neho namierené samopaly a keď zbadali mamičku, začali vydesene kričať. Po čase už nevládali ani kričať, len trasúc sa začali a v tejto nevidanej surovosti bola robená domová prehliadka. Pred domom stálo nákladné auto, do ktorého nakladali z knihovničky knihy (vydané Spolkom svätého Vojtecha v Trnave). Nakoľko som bol poľovníkom, boli mi zhabané 4 poľovnícke pušky, poľovnícke šatstvo, parohy zo stien, pamiatkové ozdobné dýky, kožené puzdrá na pušky, celé zariadenie na výrobu nábojov do brokovní a iné cenné veci. Zo všetkých skriň boli povyhadzované na zem všetky veci. Na tieto drastické udalosti sa museli pozerieť moja manželka, ktorá sa nervovo zrútila a deti zažili taký šok, že prestali rozprávať. Manželku zobrali na policajnú stanicu a deti ostali doma samy. Zatýkač rozkaz na mňa podpísal poručík Zelenay. V okolí celého domu boli ozbrojení príslušníci Štátnej bezpečnosti, ktorým velil veliteľ Štátnej bezpečnosti dôstojník Matej Benčík.“

Mená tyranov

Z otcových zápiskov a úradných dokumentov uvádzam ešte konkrétne mená ľudí, ktorí majú priamy súvis so zatýkaním, odsúdením a väzením môjho otca:

Príslušník ŠtB z Prešova Tokarský a p. Krajňak zo Sabinova zrealizovali svojimi podpismi správnosť zápisníc, ktoré boli priložené k súdnym spisom.

Predsedom senátu Štátneho súdu v Bratislave bol Dr. Mstislav Dub.

Prísediaci na Najvyššom súde v Prahe bol podpredseda vlády Zdeněk Nejedlý.

Námestník štátneho prokurátora Ujhélyi so svojou sekretárkou robili návštevy po celách vo vyšetrovacej väzbe pred Štátnym súdom. Môjmu otcovi povedal, že je zrelý na štátnu kravatu.

Minister národnej bezpečnosti Karel Bacílek vykonával inšpekciu v koncentračných táboroch na Jáchymovsku. Každá jeho návšteva bola sprevádzaná sprísnením podmienok v lágri. Nechýbal ani bezcitný

„filcung“ a keď našli modlitebnú knižku, roztrhali ju na kúsky a spálili.

V tábore Rovnosť to bol kapitán Pták, ktorý pri nástupe väzňov kričal: „Vy ste tu prišli preto, aby ste svoje sily venovali iba pre prácu v uránových baniach a odtiaľ návrat je jedine v truhličkách.“

Sadistický veliteľ tábora Rovnosť na Jáchymovsku poručík Dvořák s krycím menom Paleček, ktorý bol známy tým, že na ukazováku mal kľúče, s ktorými neustále krúžil, čím väzňom pripomínal obávané samoty. Mučil ich hladom a zhasínal na nich cigarety. Niekoľkých väzňov zastrelil.

Dodnes sa títo aktéri komunistického krvavého zločineckého režimu neospravedlnili!!!

Život bez otca

Spolu s bratom sme sa nad ráno prebrali zo šoku po zatknutí rodičov. Pamätám sa, ako by to bolo teraz. V izbách boli kopy povyhadzovaného šatstva, papierov a posteľnej bielizne po domovej prehliadke. Mamku zobrali na vyšetrovanie hneď ráno. S bratom, ktorý mal deväť rokov, ja tri, sme sa pobrali ku plotu a škárkami cez oplotenie sme sa dívali na ulicu. Pred domom stál čierny tatraplán. Mama po výsluchu sa nervovo zrútila, opuchli jej nohy, chodila len o palici a po celom tele sa jej vytvorili červené škvrny. Nás deti na čas zobrali k sebe krstní rodičia. Pomoc nám poskytol MUDr. František Klačanský, ktorý mal ordináciu v Sabinove. Mama pochopila, že ak chce zachrániť rodinu, musí tú kalváriu prijať, preto začala chodiť do práce. Ja som bol nútený vyrastať bez otca. Pre mňa to bola neopísateľná strata.

S bratom sme niekedy pociťovali aj hlad. Pamätám sa, že v školskej družine, kde sme sa stravovali, bol olovrant: dve zemle s paštetou. Prišli sme k okienku, kde sa vydávala strava a nabrali sme si hádam osem. Pani kuchárka Perková mlčky odvrátila oči. Zaiste aj ona vo svojom vnútri pocítila ľútosť nad našim údelom.

V škole sme mali veľké ťažkosti s vyjadrovaním. Naša matka sa snažila urobiť všetko pre to, aby nastalo zlepšenie. Chodili sme do Prešova do logopedickej poradne, ktorú viedol dr. Vadaš, prešovský herec. Neskôr sa mi veľmi ochotne veno-

val logopéd dr. Sabadoš. Keď sa vrátil otec z väzenia, poznal bratislavského psychiatra MUDr. Jozefa Masarika, pri ktorom som podstúpil hypnózu. Vďaka ním som sa dostal do normálnych koľají.

Návštevy väznic

Zvláštnu kapitolu v našom rodinnom živote tvorili návštevy otca vo väzniciach. Asi 7-ročný som sa s rodinou zúčastnil prvej návštevy môjho otca v Jáchymove. Cestovali sme celý deň. Nocľah sme mali zabezpečený v Karlových Varoch.

Mal som však jeden veľký problém, či svojho otca spoznám. Nikdy som nepocítil jeho objatie alebo pohladenie a nepoznal som ani jeho farbu hlasu, aby som si to pamätal. Vypýtal som si od mamy fotografiu a pozorne som sa díval na obrysy otcovej tváre.

Ráno sme došli do Ostrova nad Ohří. Pamätám sa na nejaké baraky. Doviezli aj väzňov v nákladných autách. Po prehliadkach nám bolo prikázané, že sa nesmieme pobožkať a na celú návštevu máme 10 minút! Vpustili nás do miestnosti, kde pri zvláštnych polpriechkach boli väzni. Bolo im vidieť iba hlavy. Ja som šiel za mamou. Zbadal som otca. Prvýkrát v živote som vnímal jeho tvár. Po jeho pravici i ľavici stáli členovia zboru „nápravnej výchovy“. Veľa som sa nenadával. Nastal krik a plač, medzitým jedna pani odpadla a ani sme sa nenazdali, určený čas prešiel a otca nám nemilosrdne zobrali spreď očí. Nastala strastiplná cesta domov, ktorá bola popretkávaná vzdychmi, plačom a hľadením do prázdna. Z návštevy, na ktorú som sa tak tešil, ostala iba trpkosť a bolesť.

Na návšteve v Leopoldove som bol dvakrát. Keď sme vstúpili do návštevných budov, ktorá je pred múrmi väznice a keďže som už vedel čítať, upúťali ma nástenky, ale hlavne jedálny lístok, ktorý však nebol pravdivý. Potom sme boli menovite vyzvaní, aby sme šli po chodníku do väznice.

Všimol som si, že z jednej cely nejaký väzeň máva ručníkom, aby ho bolo lepšie vidieť. Tí odvážnejší väzni takto vítali svojich príbuzných. Po vstupnej prehliadke, ktorá bola krajne nešetrná voči mojej matke aj iným ženám, na čo sme sa museli aj my maloleté deti dívať – nám bolo oznámené, že sa nesmieme s otcom pobožkať, nesmieme hovoriť o politike a majetkovoprávných vzťahoch a že návšteva bude

trvať jednu hodinu. Keď nás vpustili dnu, otec sedel za špeciálne upraveným stolom – samozrejme, ako ináč, v sprievode svojich strážcov. Za hodinu sme sa stihli vyplakať, niečo povedať o svojom živote – a bolo po návšteve.

Rodičia Juraja Vrábela. Foto archív

Našli sa aj gaunerí

V šiestom roku otcovho väzenia prišiel k nám do bytu v Sabinove nejaký chlap. Vyhľadal mamu na pracovisku. V tom čase pracovala vo Veľkoobchode v Sabinove. Tam sa legitimoval u vedúceho pána Poláka. Oznámil mame, že prichádza z Leopoldova a na východnom Slovensku navštevuje rodiny väzňov, ktorí budú amnestovaní. Vtedy totiž išla taká fáma, známa aj na verejnosti. Povedal, že jeho úlohou je pomôcť väzňom, aby ich prepustenie z väzenia prebehlo bez komplikácií. Žiadal šaty, peniaze a nejakú stravu. Mama pripravila veľký balík. U nás aj večeral a ja som sedel vedľa neho. Žiadal, aby s ním išla aj moja matka, čo ona odoprela. Vyprevadili sme ho na večerný vlak. Dodnes nevieme, kto to bol. Tento človek nás oklamal a okradol. Tak doplatili aj iní ľudia z nášho regiónu, ktorí nosili balíky do nášho domu pre svojich odsúdených.

Veľmi problematické bolo dostať brata na štúdiá. Mama chodila na rôzne miesta, no nikde nepochodila. Príčinou bolo, že vtedajší predseda MsNV v Sabinove súdruh Berdis sa vyjadril, že syn reak-

cionára nebude ďalej študovať, ale manuálne pracovať. Vtedy sa nás ujal riaditeľ Gymnázia pán Mikuláš Birčák. Vo večerných hodinách, aby ho nikto nevidel, nás navštívil a dal mame odporúčanie školy na ďalšie štúdium môjho brata. Bol už november a mama na kolenách uprosila riaditeľa nadstavbovej Stavebnej školy v Bardejove pána Vystavila, aby prijal brata na štúdiá. Riaditeľ vyhovel tak, že brat nebol od začiatku oficiálne vedený ako študent tejto školy, ale na nej študoval, i keď proti svojej vôli. Brat chcel študovať humanitné odbory.

Po desiatich rokoch doma

Prišiel rok 1960, pre nás veľmi vzácný a významný. Máj, najkrajší mesiac v roku, nám priniesol dobrú zvesť. Vrátil sa nám otec z nezmyselného desaťročného väzenia. Pamätám sa na tento deň. Bolo ráno a my sme ešte boli v posteli. Vtom cez okno sme zbadali otcovu tvár. Vyskočili sme z postelí a s krikom a plačom sme ho vítali.

Brat zmaturoval v roku 1960 a zamestnal sa v Pozemných stavbách v Prešove ako stavebný asistent. Po absolvovaní základnej vojenskej služby nastúpil znovu do Pozemných stavieb. Začali sme žiť normálnym životom, ktorý trval – žiaľ – iba 10 mesiacov. Môj brat Ivan 12. novembra 1963 pri výkone svojho povolania vo Veľkom Šariši utrpel smrteľný úraz. Počas odšalovania prekladov na stavbe školy došlo k zrúteniu tretieho prekladu v kotolni Základnej školy, ktorý brata zasiahol. Pri prevoze do prešovskej nemocnice zraneniu podľahol.

Táto rodinná tragédia veľmi poznačila môj život. Brata priniesli domov v truhle. Bola to najsmutnejšia noc v mojom živote. V jednej izbe ležal kvetmi zasypaný 23-ročný mŕtvy brat, v druhej sme „spali“ zronení my – otec, mama a ja. Ľudské sily už nestačili, rodičia čerpali silu predovšetkým z viery v Boha. V tomto úseku života som veľmi často videl bolesť, žiaľ a slzy na tvárach mojich rodičov.

Dodnes cítim na mojom zdraví ujmu, ktorú som prežil v rokoch za bývalého komunistického režimu. A takúto traumu bolesti a neistoty prežívali aj mnohé deti politických väzňov. Spomeniem iba pani Margitu Zimanovú alebo operného speváka Juraja Hurného ml.

Juraj Vrábela

Epidémie sužovali aj našich predkov

Vyššie štyri mesiace žijeme v zajatí koronavírusu a s nami celý svet. Denne sa na nás valia čísla o počtoch nakazených i zomrelých vo všetkých kútoch zemegule. Mediálna propaganda paralyzovala zdravý rozum a tak masa ľudí pokorne plní nariadenia, ktoré nás vraj majú ochrániť.

Slovensko zažilo oveľa tragickejšie nákazy. Najväčší počet úmrtí bezmála dvadsať tisíc si na Slovensku vyžiadala pandémia španielskej chrípky v rokoch 1918 – 1920. Odhady sa však rôznia, keďže mnoho ľudí umrelo aj na podvýživu a zdravotné štatistiky po rozpade Uhorska sa nevedeli dôsledne.

Smutným javom minulej doby bola vysoká detská úmrtnosť. Deti umierali na päť nákazlivých chorôb, osýpky, šarlach, záškrt, čierny kašeľ a kiahne. Všetky spôsobili lokálne epidémie, ale vzhľadom na nízku mobilitu detí a izolovanosť obcí len zriedkavo nadobudli pandemický charakter. Učiteľ zo slovenskej obce Báčsky Petrovec v dnešnom Srbsku vo februári 1874 do novín napísal: Nebojíme sa hladu, len keby zdravotné pomery naše boli lepšie. Rozšírili sa osýpky a to tak zhubne, že sme všetky školy museli na čas pozatvárať. Pochovávali sme aj desať detí denne. Všetky deti, ktoré pre osýpky doposiaľ umreli, neboli štepené...

Podľa zdravotníckej štatistiky zo začiatku minulého storočia na Slovensku roku 1910 osýpky, čierny kašeľ, záškrt a šarlach spôsobili 6097 prevažne detských úmrtí. Najviac obetí si vyžiadali šarlach (2400) a osýpky (1947). Zlepšenie zdravotných pomerov a očkovanie v nasledujúcich troch desaťročiach dokázali znížiť úmrtnosť detí takmer o 90 percent. V roku 1940 zomrelo na tieto štyri choroby 688 detí, najviac na záškrt (285) a čierny kašeľ (291). Osýpky poklesli na 81 úmrtí za rok a šarlach si vyžiadala len 31 obetí.

Koncom vojny úmrtnosť detí opäť začala stúpať, no po vojne nastal priaznivý obrat a očkovacím programom nášho zdravotníctva sa úmrtia detí na tieto choroby podarilo takmer vykoreniť. Najväčším strašiakom minulosti boli čierne kiahne, na ich následky hynuli deti i dospelí. Kto sa z kiahní vyliečil, zostala mu tvár poznačená hlbokými jazvami. Choroba kosila aj medzi korunovanými hlavami, kiahňam podľahol aj cisár Jozef I., dve dcéry Márie Terézie a veľa nechýbalo i ona sama by sa stala ich obeťou. Kiahne potlačilo očkovanie. Ako prvý v Európe prešovský lekár doktor Raymann roku 1717 zaočkoval svoje dieťa proti kiahňam.

Spomedzi veľkého počtu iných nákazlivých chorôb, z ktorých niektoré spôsobujú epidémie, treba v prvom rade spomenúť škvrnitý týfus a paratýfus, chrípku, ružu a najmä tuberkulózu. Pred vypuknutím svetovej vojny roku 1914 u nás umieralo na následky týfu asi 900 ľudí ročne. Do roku 1940 sa výskyt i úmrtnosť znížili. Štatistika zaznamenala 1750 nakazení brušným týfom a 248 úmrtí. Najzhubnejšou nákazlivou ale i sociálnou chorobou bola tuberkulóza, ľudovo aj suchotiny. V celom Uhorsku na sklonku 19. storočia na tuberu umieralo 70-80 tisíc ľudí ročne. S ľútosťou konštatuje uhorská zdravotná štatistická príručka, že v rokoch 1901 - 1915 na tuberkulózu umrelo

967 738 ľudí, viac ako na všetky cholerové epidémie v predchádzajúcom storočí. Na Slovensko z tohto desivého čísla pripadlo 151 tisíc úmrtí. Vďaka prevencii v posledných piatich desaťročiach jej výskyt bol ojedinelý a úmrtnosť veľmi nízka. Nie však v ostatnom, najmä rozvojovom svete. Podľa údajov svetovej zdravotníckej organizácie, len v roku 2016 na tuberkulózu ochorelo celosvetovo asi 10 miliónov ľudí, z nich 1,4 milióna zomrelo.

Medzi nebezpečné infekčné ochorenia patrili pohlavné choroby, kvapavka a syfilis. Podľa štatistických odhadov v roku 1921 trpelo na syfilis a kvapavku v celej Česko-Slovenskej republike asi 160 tisíc ľudí, čo bolo čiastočne aj dedičstvom vojnovnej doby. Na Slovensko pripadalo 32 tisíc ochorení, Podkarpatskú Rus 9 tisíc a na Česko s Moravou 120 tisíc. Dve tretiny z ochorení spôsobovala kvapavka, tretinu oveľa nebezpečnejší syfilis. Na Slovensku si v tomto období najviac obetí vyžiadala syfilis, každoročne okolo 100. Vzhľadom na spôsob šírenia týchto chorôb pôvodcovia choroby sa dali pomerne ľahko vystopovať a preliečiť. Najväčšími ohniskami nákazy boli veľké mestá nad 100 tisíc obyvateľov, ale v medzivojnovom období na Slovensku sme mali len jedno, Bratislavu. Prekvapujúco však v dvadsiatych rokoch minulého storočia smutné prvenstvo v počte nakazených patrilo Lučencu, Košiciam a Bratislava bola až na treťom mieste. Najväčšími rozširovateľmi pohlavných chorôb podľa zdravotnej štatistiky boli Cigáni, potom Židia, o polovicu menej Nemci a ešte menej Česi, Slováci a Maďari. Najmenšou mierou sa o šírenie pohlavných chorôb postarali Rusíni. Evidencia pacientov sa viedla aj z hľadiska náboženskej príslušnosti. Najvyššiu chorobnosť vykazovali osoby bez vyznania, potom s vyznaním židovským, nasledovali katolíci, po nich evanjelici a gréckokatolícki veriaci.

Štatistické údaje svedčia, že Slovensko v pohlavných chorobách zaostávalo za rozvinutými českými krajinami a zaostávalo aj v počte verejných domov. V polovici tridsiatych rokov minulého storočia bolo v Bratislave sedem zariadení krátkodobej lásky, na celom Slovensku 42, v Čechách až 408, z toho 280 v Prahe.

Poslednou, no azda najhoršou pandémiou, ktorá Slovákov ničila zdravotne, mravne i hmotne bol alkoholizmus. Pálenka sa stala neodmysliteľnou súčasťou odmeny za pracovný výkon a podávala sa aj v pracovnej dobe. Keď začiatkom štyridsiatych rokov v Dolnom Kubíne pristavovali vežu k evanjelickému kostolu 13 murárov a 13 tesárov za jedno leto vypilo za 400 zlatých pálenky teda trištvrte litra na osobu a deň. Nesmierna spotreba alkoholu nútila kňazov zakladať po írskom vzore spolky triezvosti. Štatistiky uvádzajú, že v Novej Bani so 4100 obyvateľmi koncom 19. storočia každý obyvateľ bez rozdielu veku a pohlavia vypil ročne prepočítane 15 litrov čistého liehu a to bolo najviac v celom Uhorsku. Alkoholická pandémia na Slovensku pokračovala aj v 20. storočí. Koľko spôsobila obeť na životoch a koľko rodinných tragédií dá sa len sotva vyčíslieť. V posledných dvoch desaťročiach je našťastie na ústupe. Iste by sme privítali, keby nám médiá alebo premiér občas oznámili, koľko ľudí u nás trpí na alkoholizmus a koľko obetí si už vyžiadala.

Ivan Mrva

Koniec vojny v Kremismünstri

Pred 75 rokmi, dvadsiateho januára 1945, presťahovala sa evakuačná komisia z Prešova do Liptovského Svätého Mikuláša. Keďže sa front nemilosrdne približil až sem, zase sa balilo, na druhý deň sa evakuačná jednotka mala sťahovať do Ružomberka. On sa dohodol s evakuantmi Vasiľkom a Tutkom z Kelče, že mu dajú civilné oblečenie a ráno, keď jednotka odíde z Mikuláša, on sa stratí, pôjde do Vavrišova, kde boli evakuovaní jeho rodičia, a vráti sa s nimi domov.

Vojna sa preňho mala skončiť, ale sa neskončila. V noci prišli ukrutné bolesti močových ciest a tak namiesto cesty za rodičmi a potom domov, viezla ho vojenská sanitka do vojenskej nemocnice. Sedel vpredu pri šoférovi, bola tuhá zima a husto snežilo, akoby sa perie sypalo z periny, keď v bráne kasární zbadal svojho otca. V bolestiach vyšiel zo sanitky: „Otec!“ – „Synu! Prišiel som ťa vyhľadať, a ty si mi padol priamo do náručia!“ – „Vezú ma do špitála... ráno som chcel ísť za vami a potom domov... keby ste ma nestretli... to je zázrak!“

Náhla choroba ho zachránila

Keby sa bol býval v noci prezliekol do civilu, a bol by šiel ráno do Vavrišova, nemal by pri sebe žiaden doklad a padol by do rúk partizánov... A tak im do rúk padol otec. Legitimovali ho, zavreli do pivnice, strážili ho, bili a už si aj podelili jeho šaty, komu čo pripadne, keď ho zastrelia.

Otec donekonečna opakoval: „Nech sa stane vôľa Božia!“, čo partizánov veľmi dráždilo: „Naša vôľa sa stane a nie Božia!“ Ráno vyriekli rozsudok, smrť zastrelením. Vo Vavrišove sa už čakalo, že bude poprava... Už ho na ňu viedli, keď ich zastavila päť iných partizánov. Ich veliteľ oznámil otcovi akože Rus: „Jestli ty dajes desaťtisíc korún, my tebja nezastrelim, no pustim tebja na svobodu!“

Po ťažkej noci už bolo otcovi všetko jedno: „Ja už žiadne peniaze nemám, čo som mal, už vaši zobrali, a keď by som aj mal, nedal by som, lebo aj peniaze vezmete, aj tak ma zastrelíte!“

Veliteľ partizánov ho vzal bokom: „Ja nie som Rus, som Peter Mulík, ručím ti, že ťa tamtí nezastrelia!“ – A vtedy jeho žena zozbierala desaťtisíc korún a vyplatila výkupné. Otec dostal o tom bumažku a pustili ho. „Potvrďujem, že ste dobrovoľne nám dal, odovzdal, na podporu partizánskeho hnutia obnos Ks 10.000, slovom desaťtisíc Ks. Prevzal - dva nečitateľné podpisy - Vo Vavrišove 2. februára 1945“.

Po vojne zistí, že Peter Mulík sa narodil 22. februára 1920 vo Vladiči pri Humennom, najskôr partizánčil v 1. československej partizánskej brigáde M. R. Štefánika, po porážke povstania to dotiahol na komisára 2. osobitného partizánskeho pluku J. Švermu.

Ešte v to ráno stretol sa otec so synovým kamarátom Paľkom Holubom z Davidova, inak v tom čase vojakom Česko-slovenského armádneho zboru a ten mu navrhol: „Báči, nechcete ísť s nami do Spišského Podhradia? Ideme tam po zásoby.“ Otec s mamou a so súrodencami nasadli do auta a posunuli sa bližšie k domovu. Otec s rodinou už čoskoro bol v Spišskom Podhradí a odtiaľ vozmi, ktoré sem z Vranova vozili zásoby, sa dostal domov začiatkom marca 1945.

Prevážal Národnú banku

Ležal vo vojenskej nemocnici v Ružomberku a front sa neúprosne približoval. Večer sa pacienti spoločne modlili za ochranu slovenského národa spolu so sestričkou-mníškou kľaciac na izbe, iní na posteliach.

Dvadsiateho ôsmeho marca prišla ponuka: chystá sa ústup do Rakúska... Stal sa členom šesťčlennej jednotky, ktorá prevážala zo Žiliny do Rakúska Národnú banku v dvoch vagónoch. V jednom peniaze, v druhom vojaci. Na železničnej stanici v Jihlave začínali posúvať ich dva vagóny na slepú koľaj, cítili korisť. No veliteľ jednotky zasiahol, a tak ich zapojili na najbližší spoj smerom na Strakonice – Písek. Keď sa ich vagóny dostali do Čirčian blízko Prahy, tu po niekoľkých hodinách prišiel príkaz: „Peniaze rozdať našim chlapcom po 10 tisíc korún a zvyšok, niekoľko miliónov, vyložiť a spáliť!“

Už bolo jasné, že je koniec vojny, Slovenský štát zanikne, a teda – akú budú mať papierové peniaze cenu? Nevedeli, že ju budú mať, a že sa o tú cenu, o ich kurz s protektorátnou menou zvedie boj, a že na konci júla možno práve v boji o cenu slovenských papierových peňazí nájdu v jeho úradovni mŕtveho povereníka financií Tomáša Tvarožka. A tak papieriky s výjavmi zo slovenských dejín nahrádzovali im aj toaletný papier.

Cez České Budějovice sa dostali do Rakúska, do Kremismünstru. Tam bola nakrátko aj vláda slovenského štátu, tam americkí vojaci trýznili prezidenta Jozefa Tisu, a potom, čo ôsmeho mája 1945 vláda na čele so Štefanom Tisom podpísala dokument, ktorým sa bezvýhradne podrobila americkej armáde generála Waltona Walkera, konal sa večierok slovensko-amerického priateľstva a vojaci dostali možnosť: kto chce, môže sa vrátiť do vlasti, kto chce, môže ostať tu a štu dovať.

Dvadsať, medzi nimi aj on sa vracali domov. V južných Čechách, v Strakoniciach prežili koniec vojny, ôsmy až dvanásť máj 1945. Popri veľkej, neopísateľnej radosť z konca vojny bolo strašné vidieť to, čo sa deviateho a desiateho mája dialo na cestách s Nemcami - civilmi.

„Také divadlo nehodno ani opísať,“ napísal v pamätiach môj otec, ktorý by sa 9. júla dožil sto rokov. Tým vojakom bol totiž on.

Marián Tkáč

Jestvujeme tridsať rokov

Pokračovanie z 1. strany

S tým členovia slovenskej organizácie nesúhlasili, vytvorili prípravný výbor a na základe českých stanov vypracovali vlastné.

Organizácia dostala názov Konfederácia politických väzňov Slovenska a statuty zaregistrovala na ministerstve vnútra 25. januára 1990. Prvý snem (podľa záznamu zjazdu, pozn. E.Z.) sa uskutočnil 3. marca 1990 a za predsedu organizácie delegáti zvolili Júliusa Porubského. Rovnako bol za predsedu organizácie zvolený aj na snemoch v roku 1991, 1994, 1996 a 1999. Na tomto piatom sneme došlo aj k hlasovaniu o zmene názvu organizácie a delegáti schválili nový názov Zväz protikomunistického odboja. Na sneme v roku 2009 odhlasovali ďalšiu zmenu názvu, ktorý platí dodnes. Július Porubský v rozhovore pre Svedectvo v roku 2011 povedal: „Najkrajší okamih života? Privítanie Nového roku 1993!“

O čo šlo zakladateľom organizácie politických väzňov, s akými životnými príbehmi vstupovali do organizácie je nasledujúca beseda.

E. Zelenayová: Zápis zo schôdze prípravného výboru organizácie politických väzňov z obdobia 1948-1989 konanej 8. januára 1990 v Bratislave je zaujímavý tým, že už v prvom bode hovorí, že vzniká „na základe kontinuity Slovenskej organizácie na ochranu ľudských práv“ z januára 1968, je jej pokračovateľom a zároveň chce byť slovenskou časťou Konfederácie politických väzňov Československa, ustanovenej a registrovanej na Federálnom ministerstve vnútra v Prahe“. Je to zaujímavé z toho dôvodu, že v roku 1999 na sneme sa vzdali jeho delegáti tohto názvu, pretože už nebolo s kým konfederovať. Ale vráťme sa do roku 1989. Pán Novák, vy ste jeden z tých, ktorý bol pri začiatkoch vzniku tejto organizácie. Ste človek, ktorý sa nezmiel s nastupujúcim režimom po

Organizátorov protikomunistického odboja prijal Ján Chryzostom kardinál Korec. Zľava Július Porubský, Anton Malacký, kardinál Korec a Jozef Smatana.

Foto archív

druhej svetovej vojne, za čo ste putovali do väzenia. Čo ste vykonali?

Š. Novák: Študoval som na gymnázium v Levoči. V tom čase sa násilím zakladali družstvá. Roľníci odmietali spoločné hospodárenie. Medzi nimi a agitačným komandom často dochádzalo aj k fyzickým konfrontáciám. Odpor roľníkov k spoločnému hospodáreniu bol príčinou ich spoločovania sa do skupín. Tak vznikli organizácie usilujúce sa odolávať tomuto násiliu rôznymi spôsobmi. Jedna takáto skupina ma požiadala o rozhodenie letákov v Levoči, čo som aj niekoľkokrát vykonal.

E. Zelenayová: A čo bolo na tých letákoch?

Š. Novák: Výzvy: „Nezakladať spoločné hospodárstva!“ - „Obnova Slovenského štátu!“ - „Ochrana kresťanských hodnôt!“.

E. Zelenayová: Tá skupina sa nazývala Biela légia?

Š. Novák: Nie, mala názov Slovenská povstalecká légia.

J. Košiar: To bolo v roku?

Š. Novák: 1955. Po maturite v roku 1953 som odišiel na vojenskú školu do Olomouca a pochopiteľne domov som nechodieval. A v roku 1955 si po mňa prišli. Odhalili tú skupinu a tam padlo aj moje meno, akože aj ja som jej členom. (Smiech.) Nezazlievam

im to, lebo aj tak by to boli z nich vytkli. Ja som dostal málo len z toho dôvodu, že mi nevedeli dokázať kontakt so skupinou od roku 1953. V tom čase som už totiž nebol doma a to bolo šťastie moje šťastie.

E. Zelenayová: Podľa akého paragrafu vás odsúdili?

Š. Novák: Odsúdený som bol ako mladistvý na tri roky za vlastizradu podľa paragrafu 78.

E. Zelenayová: To bol paradox tej doby, že Slovákov po zániku Slovenskej republiky súdili za vlastizradu Československého štátu.

Š. Novák: Áno.

J. Košiar: Ale vy ste boli na vojenskej škole v Olomouci od roku 1953 do roku 1955. To vás dva roky hľadali?

Š. Novák: Nie, nehľadali, lebo skupinu odhalili v roku 1955.

E. Zelenayová: Kam vás eskortovali po odsúdení Najvyšším súdom v Prahe?

Š. Novák: Do tábora Tmavý dŕl Rtyně v Podkrkonoší v severných Čechách. Nachádzali sa tam 29 až 35 cm sloje uhlia, ktoré sa dolovali poležiaccky. Nad uhlím bola tenká vrstva rádioaktívneho materiálu, ktorá sa po uvoľnení uhlia odstraňovala. To bola tá najťažšia práca vykonávaná bez akýchkoľvek ochranných pomôcok.

E. Zelenayová: V čom sa odlišovala ťažba v Rtyni od ťažby v Jáchymove? V čom bola krutejšia?

Š. Novák: Tam sme museli robiť takmer nahí. Pretože len čo sme vošli poležiačky do steny, horúčava a po polhodine sme boli suchí ako drevo. A mali sme pol litra čiernej kávy na smenu, aby sme vydržali.

E. Zelenayová: Ako dlho ste tam boli?

Š. Novák: Vyše dvoch rokov.

J. Litecký Šveda: To bolo peklo na zemi.

Š. Novák: Svedectvo o tom vydal vo svojich pamätiach Ladislav Hanus. Boli sme na jednej izbe, bolo tam 51 kňazov, ešte jeden z nich žije v Sabíne - Tono Fritz. Chodievam za ním raz mesačne, vždy mi poskytne nejaké podklady. No teraz, čo nastúpil koronavírus, sme od seba izolovaní.

E. Zelenayová: Jeho brat, tiež politický väzeň, nedávno zomrel.

J. Košiar: Kto z kňazov tam ešte bol?

Š. Novák: Ján Hirka, Strýc, Laco Hanus, Karol Cibira, dekan z Bánoviec, Jožo Ščerbak z Veľkého Slavkova, Miško Gál, Juraj Bak, Ondrej Galdun, Michal Gall, Emil Jánoš, Beňo Martinický, Belo Lizák...

J. Košiar: Prečo sa nechodí do Rtyni? Počujem o tomto tábore prvýkrát a som v kontakte s touto skupinou bývalých politických väzňov prakticky od prevratu. Tak ako oni chodia do Jáchymova, my poďme do Rtyne.

Š. Novák: Baňa Tmavý dŕl. Bol tam aj misionár Juraj Bak. Celý život

bojoval o africké duše i o svoj vlastný v Afrike. Treba sa skláňať pred týmito ohlasovateľmi viery a pravdy v Afrike. Bol rodákom z Huncoviec. Bol nižšieho vzrastu a trochu pri sebe, Hanus zasa vysoký a prvé dni ani fárať nemohol, nemali pre neho topánky. Tých ľudí nemohli dať do stien, tak obsluhovali na platniach vozíky.

E. Zelenayová: Ale vy ste počas vyšetrovacej väzby prežili vyše pol roka na samotke. To tiež možno nazvať predpeklím.

Š. Novák: Väzba na samotke. Miestnosť 2,5 x 3,0 m. Špinavý zapáchajúci slamník, cez deň opretý o stenu. Dve sklápacie dosky – stôl a stolička. Žiadne prestieradlá, iba dve špinavé deky. Pokiaľ nebol výsluch, bolo treba celý deň chodiť, resp. stáť. Stoličku bolo možné vyklopiť iba počas konzumácie jedla. Je ťažké, veľmi ťažké uveriť tomu, že pri tzv. diétnej strave bolo možné to prežiť. Áno, samoväzba trvala pomerne dlho, lebo vyšetrovatelia chceli priznanie, že do vojenskej školy som bol vyslaný skupinou. Keby to bolo tak...

J. Košiar: Tak povraz.

Š. Novák: Nie, to už bolo v roku 1955, hrozilo by mi doživotie.

J. Košiar: Stalin bol mŕtvý.

Š. Novák: Hej.

J. Litecký Šveda: Keď toto bola každodenná robota, toto peklo na zemi, tak keď niekto urobil nejaký priestupok a ho chceli potrestať, dalo sa ešte dačo horšie vymyslieť?

Š. Novák: Pravdaže, vymysleli. Toto povie. Korekcie. Miestnosť bez okien, betónová podlaha, večer hodili

dve deky, jednu si dal na zem, druhou si sa na tom betóne prikryl. A za čo? Išiel si po tábore po dvore, no a okolo išiel bachar. Keď si ho nezbadal a nedal čapicu dole, korekcia. Alebo po večierke sme prechádzali z baráku na barák, čo sa nesmel. Cez deň hej. Keď niekoho prichytili, korekcia. Za takúto malichernú veci.

E. Zelenayová: Horúčava v bani a v zime vonku mráz. Čo s tým?

Š. Novák: Keď si vyšiel na povrch, bolo treba prejsť päťsto metrov pod sprchy. A mali sme od potu premočené platené nohavice a blúzu. Teraz prejsť 500 metrov po zime a mraze pod sprchu, obliecť sa do suchých šiat, zasa len z plátna, a ráтали nás. Vždy dvaja a boli tam aj takí anafalbeti, že keď došli na koniec, zoznam im nepasoval. Tak od začiatku. Niekedy sme na tom mraze stáli aj pol hodiny.

J. Košiar: Z Rtyne ste sa dostali na slobodu?

Š. Novák: Áno. V roku 1957 som sa dostal domov.

E. Zelenayová: A kde ste sa zamestnali?

Š. Novák: V Karvinej, šachta Antonín Zápotocký.

J. Košiar: Už ako slobodný občan!?

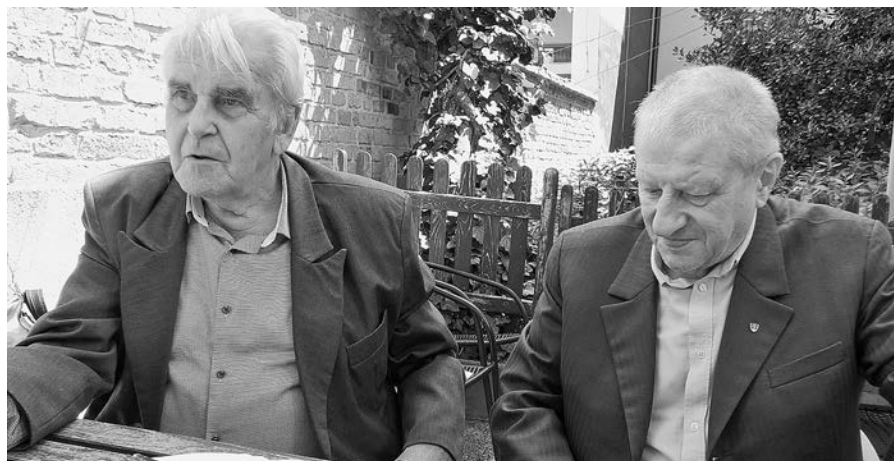
Š. Novák: Už ako slobodný občan. A tam som bol rok a pol. Odtiaľ som odišiel do podniku Lesostavby Plzeň.

E. Zelenayová: Prečo v Čechách? Mali ste nejaké problémy so zamestnaním?

Š. Novák: Nie, nemal som. V roku 1961 som sa vrátil do Slovenska a zamestnal som sa v košickom n. p. Hutné stavby ako železiar. O rok neskôr som požiadal o výmaz trestu. Aj mi bol vymazaný a tak popri zamestnaní som začal študovať na Strednej priemyselnej škole stavebnej a zememeračskej v Košiciach, ktorú som v roku 1965 ukončil.

E. Zelenayová: Poďme do roku 1989.

Š. Novák: V tej dobe som už bol zamestnancom n. p. ZŤS Košice. Zmenil som zamestnávateľa, pretože v 80. rokoch som dokončil štúdium na Strojníckej fakulte SVŠT v Bratislave.

Štefan Novák (vľavo) sa rád vzdelával. Až 27 rokov dral školské lavice.

Vpravo J. Litecký Šveda.

Foto Eva Zelenayová

V tom čase hybnou silou spoločnosti bola VPN. Tak aj v podniku Závodov ťažkého strojárstva začal rozhadovať samozvolený trojčlenný výbor. Taký bol trend a bolo by všetko v poriadku, keby dvaja členovia VPN neboli členmi KSS. Samozrejme vznikol medzi nami konflikt a z podniku som odišiel.

J. Košiar: Kto vás zavolať, že sa ide zakladať organizácia politických väzňov?

Š. Novák: Dostal som list od Emila Šveca z Piešťan.

E. Zelenayová: A ako na vás prišiel Švec?

Š. Novák: Nikdy som sa ho na to nespýtal. Dohodli sme si stretnutie v Piešťanoch. Tak prídem, išli sme na kávu, pretože Emil ostré nevypil, a Emil: „Svet sa hýbe, treba nám založiť organizáciu, biť tých komunistov.“ Takto sme začali. Emil nie, ale ja som autom putoval po Slovensku, vydával, roznášal legitimácie, ešte sú v archíve. Uverejňovali sme články v novinách s výzvou a adresou, aby sa politickí väzni komunizmu prihlásili. Odrazu som dostával kopu listov a Emil mi hovorí: „Štefan, aj v Bratislave už existuje organizácia.“ To som nevedel. Mal na nich aj telefonický kontakt. Ale oni už o nás vedeli. „Tak kedy sa môžeme zísť?“ – zaujímal som sa. Stretli sme sa u Eugena Kordu, tam bol celý výbor, do ktorého nás kooptovali.

E. Zelenayová: Iba vás na návrh Šveca.

Š. Novák: Áno. My sme ďalej spolupracovali, ale urobil som chybu, že som nepočúval Emila. Žiadali totiž od nás všetky doklady, písomnosti a Emil mi povedal: „Nedávaj. Nepoznáme tých ľudí.“ Niečo som im dal, niečo som zachránil. To mi Emil vytýkal, ale neskôr sme sa aj tak rozišli.

E. Zelenayová: Prečo?

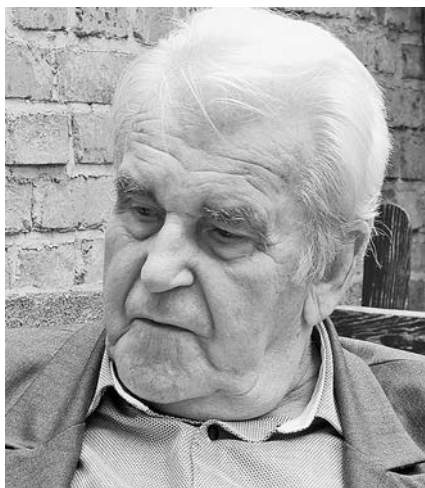
Š. Novák: Emil bol veľmi dobrý človek, ale stále zdôrazňoval, že treba vydať zákon a všetkých komunistov повеšať. Len vešať a vešať. A ja som tvrdil, že si máme odpúšťať. Emil bol veriaci človek, ale keď veriaci človek povie, ideme ich vešať...No tak v tom sme sa nezhodli. Tak som sa potom rozišiel aj so Srholcom. Veľmi som si ho vážil, aj on mňa, vždy ma zo za-

sadnutia viedol na stanicu, ale v Jáchymove ma veľmi prekvapil.

E. Zelenayová: Na pietnom akte?

Š. Novák: Áno, na Jáchymovskom peklu. Ako vravím, vážil som si ho, ako múdreho, priateľského a vzdelaného človeka, avšak v Jáchymove pri hrobe neznámeho väzňa svoj prejav zakončil slovami: „Verte bratia Česi, že my ešte budeme v spoločnej republike!“ No, ja tomu neverím a od toho času sa naše dobré vzťahy skončili.

A. Malacký: S Emilom som sa spoznal v 50. rokoch v Ilave. Mňa za trest odsúdili na tri roky samoväzby a keďže som mal ťažkosti so žalúdkom, pýtal som sa na ošetrovňu. Tam som stretol Emila, ktorý mi dával sondu do žalúdka.

Štefan Novák Foto Eva Zelenayová

E. Zelenayová: Bol tam ako lekár?

A. Malacký: Nie, ale študoval medicínu. Bol to dobrý človek.

Š. Novák: Bol.

A. Malacký: Tak Emil mi hovorí: „Ty máš aj iné problémy.“ Mal som, nepočul som na ľavé ucho, lebo počas vyšetrovania som dostal také zaucha, že som aj odpadával, ešte dlho po návrate domov. V Ilave bol internistom Anton Neuwirth, chodil som k nemu. Ako-tak mi to vyliečil, po piatich rokoch som dostal amnestiu a išiel som domov. Švec, Neuwirth a Kamil Fajta, chirurg v Ilave, mi dali svoje adresy a odvtedy som bol s Emilom v stálom styku.

E. Zelenayová: V ktorom roku ste išli domov na amnestiu?

A. Malacký: Presne 23. augusta

1955. Čiže väznený som bol päť rokov a jeden deň. Odsúdili ma na osem rokov, ale ako mladistvý som dostal polovičný trest, no na Jáchymovsku som dostal plus tri roky za organizovanie vzbury. Pustili ma na základe individuálneho rozhodnutia prezidenta Antonína Zápotockého, aj to s obštrukciami. Pred väznicou v Ilave ma čakala sestra a mal som aj odkaz pre ďalších známych vrátane Emila. On utekal za hranice lietadlom, stroskotal, chytili ho, sedel. No a v období, už pred rokom 1989, prišla za mnou jeho milienka, vraj ma Emil prosí, aby som jej opravil fotoaparát. Dal som ho opraviť kolegovi, lebo ja som také veci nerobil. Prišla, zobrala fotoaparát a ja jej: „Pozdravujte Emila.“ Nič nepovedala, len sa na mňa pozrela, tak som zobral kolegu i bratranca Jána Kovačovského, že ju ideme sledovať. Zastavila sa na univerzite po knihy a odtiaľ išla na ŠtB. Prepadla ma predtucha, čo asi v tom je. Emil ma nechal pozdravovať hoci som s ním nebol, naraz sa objavil, dokonca zaradený na ošetrovni na Miletičovej ulici a neskôr v nemocnici u milosrdných, kde som za ním prišiel, keď už pracoval ako ošetrojúci lekár.

E. Zelenayová: Predtým ste sa nekontaktovali?

A. Malacký: Nie. Až dva alebo tri mesiace pred novembrovými udalosťami v roku 1989. Stretli sme sa vo vlaku na ceste do Bratislavy. Ja som chodil zo Šenkvič do Meopty a on zo susednej dediny, kde dostal lekársky byt, do nemocnice u milosrdných. Raz ma oslovil, aby som mu prišiel opraviť televízor. Prišiel som aj s manželkou, ktorá bola zamestnaná v SAV. Babral som sa s ním, opravil som ho a dohodli sme sa, že sa budeme stretávať. Ale jedného dňa mi manželka vraví: „Čo máš s Emilom?“ Reku, veď sme tam boli spolu. Jej sa totiž na Emila pýtal v robote tajný major ŠtB. Pochopil som, že Emil má nejaké problémy, o akých som nevedel a tak mi bolo jasné, že si musím dávať pozor.

E. Zelenayová: Nemal v tom televízore namontovanú plošticu?

A. Malacký: To neviem, ale niečo tam bolo, keď ten eštebák z SAV, čo mal bezpečnostné veci na starosti, o nás vedel. ➡

Vážený pán

JUDr. Ján Č a r n o g u r s k ý
predseda vlády SR

Konfederácia politických väzňov Slovenska na zasadnutí svojej Výkonnej rady dňa 16.1.1992 pri hodnotení vnútropolitického situácie v ČSFR dospela k nasledovnému konštatovaniu.

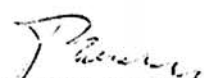
Odvolávajú sa na svoju morálnu oprávnenosť ako bojovníkov z prvých línií za slobodu, demokraciu a práva národa, ktorí sme priniesli toľké obete na oltár vlasti najmä v päťdesiatych rokoch komunistického teroru a násillia, nemôže nám byť ľahostajný vývoj a riešenie štátoprávneho usporiadania.

Vzhľadom na celosvetový vývoj, keď každý sebamenší národ sa emancipuje a uplatňuje sebaurčovacie práva národov a princípy slobôd, nevieme si predstaviť, aby Slovenský národ ako svojbytný subjekt celkového kontextu mozaiky európskych kultúrnych národov zostal stranou a stal sa len etnickým regionom unitaristického štátu pragocentristov, o čom nás presvedčuje súčasný postoj českej strany.

K tomuto znepokojujúcemu konštatovaniu nás nabádaajú už doposiaľ viaceré nahromadené skutočnosti vo vedení KDĽ, ktoré nás presvedčujú o nedostatočne vyhranenom formovaní národného programu. Veľmi ťažko nám padnú mnohé kritické slová, že KDĽ / najmä skupina okolo bratov Čarnogurských a tajomníka Petrika / sleduje čechoslovakistické tendencie a že zrádza vôľu väčšiny národa, ktorá je pre národnú a štátnu subjektivitu. Hrozí tu nebezpečie, že v dôsledku toho značne poklesnú sympatie v našich radoch oproti stavu z konca minulého roka, keď v našom celoslovenskom zhromaždení delegátov reprezentujúcim 36 okresných pobočiek KPVS prejavilo až 90 % reprezentantov sympatie s politikou KDĽ. Keďže sa jedná o pomerne veľké množstvo potencionálnych voličov, bolo by neprozreteľné, keby táto skupina, ktorá má v národe množstvo priaznivcov, bola by pomýlená a roztrieštená.

Boli by sme radi, keby ste Vy pán premiér, ako jeden z nás, ktorý pri podpore našej organizácie osobne prejavil veľkú priazeň, presvedčil nás slovami a činmi o oddanosti k suverennému národnému a štátnemu programu z hľadiska Vášho a celého hnutia /jednotne/, za čo by sme Vám boli veľmi povďační.

V Bratislave, 23.1.1992.

**KONFEDERÁCIA
POLITICKÝCH VÄZŇOV SLOVENSKA**
811 09 BRATISLAVA, ČA 6-8
II.

O dva-tri dni som sa znovu vo vlaku stretol s Emilom, povedal som mu, že nás niekto musel zradiť, lebo vedia o nás a on povedal, že nevie o tom. Čas pokročil, to sme nechali tak a ďalej sme sa stretávali každé ráno vo vlaku. Asi dva-tri týždne pred novembrovými udalosťami '89 hovorím Emilovi: „Čo budeme robiť?“ A on ako jeden z prvých, už 30. novembra, dal do Pravdy výzvu, aby ľudia, ktorí boli zatvorení hlásili sa na adrese Piešťany, Partizánska číslo 10. Potom som sa s ním stretol a pýtal sa, ako to je. Dohodli sme sa, že mu donesieme mojich dvanásť ľudí z Pezinka, Viničného, ktorí sme sa poznali. On mi povedal: „Dobre, zober to, dám ti aj ja svoj zoznam a v nedeľu poobede, 6. či 7. decembra to odnesieš Kordovi na Sibírsku.“ Keď som tam prišiel, už tam sedel Jožko Tomášek.

J. Košiar: Takže stretnutie prvého prípravného výboru bolo 7. decembra 1989?

A. Malacký: Zrejme. Odovzdal som dokumentáciu a išiel som do Prahy. Mal som robotu v televízii, takže som nemohol chodiť na stretnutia. Povedali mi, Tono, keď nemôžeš chodiť, budete s Dankom kontrolovať účasť. Pozvánky išli na tristo až štyristo adries. Koncom januára už bola organizácia zaregistrovaná na ministerstve vnútra a v marci sa konal ustanovujúci zjazd. V Prahe som naň pozval generála Petranského i Emila Šveca, ktorý sa v tom čase tiež tam zdržiaval. Za predsedníckym stolom sedel celý prípravný výbor: Anton Tomík, Paľo Cintavý, Eugen Korda, Jožo Tomášek, Štefan Blažo, František Gaba, Pavol Godovič, Bedrich Hlava, Štefan Hlubík, Július Koštiak, Jozef Kadúč, Jozef Lacko, JUDr. Cyril Nádaždy, JUDr. Július Porubský, Pavol Pukančík, Juraj Svoreň, Štefan Novák a Emil Švec.

E. Zelenayová: Podľa záznamu prípravný výbor zvolil za predsedu KPVS Jozefa Tomáška. Ale na zjazde bol za predsedu zvolený Július Porubský.

A. Malacký: Áno, delegáti zvolili Porubského a volili aj členov do Slovenskej rady.

J. Košiar: Keďže naša organizácia mala snem vlani, ako si pripomenieme 30. výročie jej vzniku?

Účastníci besedy. Zľava Eva Zelenayová, Anton Malacký, Ján Košiar, Štefan Novák a Ján Litecký Šveda.

Foto Emília Malacká

J. Litecký Šveda: Pravdepodobne na jeseň zorganizujeme slávnostné zasadnutie výkonnej rady.

E. Zelenayová: Porubský bol predsedom KPVS až do roku 2001. Nasledovali Jozef Dubníček, Jozef Vicen, Arpád Tarnóczy a od roku 2015 je predsedom Ján Litecký Šveda. Porubský bol zvolený až na piatich snemoch.

A. Malacký: Napriek tomu, že sa jeho meno objavilo v Rudej kráve. Dokonca Michalík prišiel na predsedníctvo s návrhom, že Julio musí odstúpiť.

Š. Novák: Ja ti poviem o Rudej kráve. Mám papiere o Julovi. Nie je to všetko tak, ako sa píše. Keď v roku 1999 odišla skupina okolo Srholca, koľko sa za mnou nachodili, aby som prestúpil. Zostal som aj kvôli Julovi. Lebo mám doklady o tom, čo bolo, ako bolo. Nič zlé neurobil, ale niet pochyb, že bol pod tlakom.

A. Malacký: Za mnou prišiel Krčmery.

Š. Novák: O Krčmerym mi nič nehovor.

A. Malacký: Bol za mnou a len ma prehováral, aby som išiel k ním. Povedal som mu, ja idem rovnou cestou, tak mi dali pokoj.

E. Zelenayová: Na piatom sneme v roku 1999 došlo k prijatiu nového názvu organizácie, lebo sa konštatovalo, že už nie je s kým konfederovať, máme vlastný štát. A toto využila platforma KDH, ktorá potom odišla.

Š. Novák: Nie preto odišli, ale preto, že Porubský bol na sneme HZDS a že bol v zoznamoch.

E. Zelenayová: Ibaže v roku 1998 prevzala moc koalícia, v ktorej bolo za-

stúpené KDH. A je zaujímavé, že v roku 1999 tá časť, ktorá odišla, presne 15,9% členskej základne, vytvorila sídlo v centrále KDH na Žabotovej ulici. Takže museli mať niečo spoločné s kádehákmi.

Š. Novák: Však ja som chodieval na Žabotovu, tam ako zástupca nebies dochádzal Čarnogurský. Veď tá skupina, to bola platforma KDH.

E. Zelenayová: Veď práve a oni vyčítali Porubskému, že bol na sneme HZDS? Pritom oni odišli priamo pod iný politický subjekt?

Š. Novák: Ale to mohli.

A. Malacký: To bola len zámienka, oni nenávideli Mečiara.

E. Zelenayová: Ibaže v roku 1996, za toho nenávideného Mečiara, bol prijatý zákon o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému. Tak o čo išlo skupine z KDH?

A. Malacký: Kto bol za Mečiara, bol ich nepriateľom.

J. Litecký Šveda: Kto bol za Slovensko, to bolo to hlavné.

E. Zelenayová: O to išlo, lebo KDH sa postavilo proti všetkým štáto-tvorným aktom. Nuž ale v organizácii politických väzňov boli a sú ľudia, ktorí trpeli, položili život za Slovensko. Biela légia bola za obnovu štátu. Traja trenčianski študenti boli popravení za členstvo v Bielej légii.

Š. Novák: Však my vieme, akí sú Slováci.

E. Zelenayová: Prišli ponuky od novej KPVS, dokonca na jedenástom sneme sa hovorilo o tom, že by sa tieto dve organizácie mohli zasa spojiť.

Š. Novák: Oj, nikdy.

E. Zelenayová: Hovorilo sa dokonca aj o tom, či sa nemá zrušiť organizácia, lebo z Česka prichádzali také podnety, že už priami väzni komunizmu vymierajú, že teda už netreba, aby takáto organizácia existovala. Delegáti snemu sa rázne proti tomu postavili, že organizácia musí ďalej existovať, aby mal kto niešť odkaz protikomunistického odboja. Že dnes už takisto nežijú účastníci protifašistického odboja a nikto neuvažuje zrušiť ich organizáciu. Sú to autentické organizácie, no v ostatnom čase pozorujeme úsilie vylúčiť zo spoločnosti najmä protikomunistický odboj. V roku 2011 vznikla organizácia Post Bellum s obrovským objemom peňazí. Ale oni tvrdia, že žijú len z príspevkov, čo je vzhľadom na ich aktivity vylúčené. Našu členku pani Marienku Šidovú navštívil redaktor z časopisu Post Bellum. Urobil s ňou rozhovor, ale mi povedala, že žiadnu zmienku o jej vzťahu a vzťahu jej rodičov k prvej Slovenskej republike nepublikoval. Čiže niekto sa usiluje znovu kriviť našu pamäť a som presvedčená, že takéto umelo vytvorené inštitúcie majú za cieľ nahradiť autentické organizácie. K tomu by mohol niečo povedať predseda organizácie.

J. Litecký Šveda: My sme rodina, ktorá si od komunizmu dosť vytrpela a práve kvôli tomu, že veľa ľudí nevie, čo tu bolo. Ako Štefan vraví, kopali v baniach poležiačky a tie zverstvá, ktoré sa konali pri výsluchoch - u nás v organizácii sa toho nájde dosť. Či už vo Svedectve alebo v dokumentoch. Máme toho dosť nazbierané, ale ono sa to vlastne na verejnosti veľmi nehovorí, veď prevrat si robili sami súdruhovia. Mohlo sa povedať pár hesiel, zakričať, zaštrngañ kľúčami, ale dve hlavné veci majú v rukách stále - peniaze a médiá. A naša organizácia je potom taký romantický donkichotský projekt. Ale keďže viem, čo komunisti páchali, som zato, aby práve takáto originálna organizácia nezanikla. Aby sa podávalo svedectvo, aj keď už pôjde iba sprostredkovane, od takých, ako sme my a od detí obetí komunizmu, teda od originálnych detí, originálnej organizácie. Post Bellum slúži špeciálne na protislovenské prekrúcanie histórie. Práve som čítal ich spraco-

vanie životopisu zosnulého Martina Hagaru. No takmer z neho urobili partizána. Chudák Martin, len nedávno sme ho pochovali a už sa musí v hrobe obracať. My nie sme nič umelo a cieľne vytvorené, u nás nemá nikto dôvod niečo cenzurovať.

E. Zelenayová: Dôvod by sa našiel, aby sme prežili (smiech), ale chceme byť pravdiví.

J. Litecký Šveda: Isteže. Vidno to aj na mojich článkoch. Odvtedy, čo som sa stal predsedom, jestvuje veľký skok vo vyjadrovaní, v ostrosti môjho slovníka. Ako predseda organizácie sa musím vyjadrovať diplomaticky a niektoré veci i vynechať, aby som nepoškodil tejto organizácii, pamätníkom, ktorí si nezaslúžia, že ja si zakričím, ako sa mi páči a odnesú si to tí ostatní. Rovnako treba byť slušný a dodržiavať demokratické pravidlá, veď politickí väzni bojovali za demokraciu, čo znamená, aj akceptovať vládu, ktorá vzišla z demokratických volieb. Takže musím sa trochu ovládať, ale len do tej miery, aby sme neustúpili z hlavného posolania, nikdy sa neotočím opačným smerom. Vzhľadom na zažité dá sa povedať, že tvoríme morálnu chrbticu spoločnosti. Občas možno zastaneme, nepôjdeme dopredu, ale budeme stáť na svojom. Teda držať tú originálnu organizáciu, originálne výpovede, aj ten náš archív. Pýtame naň peniaze, lebo potrebujeme zamestnať archivára, no uvidíme či nám vyhovejú a čo spraví súčasná vláda. Takže práve kvôli takým špekulantom, ako boli zakladatelia KDH, nebudem to inak nazývať iba politicky špekulantské organizácie, tak voči tým tu musíme držať pochodeň a keď nie pochodeň, aspoň sviečku.

E. Zelenayová: Jestvuje medziná-

Zľava Ján Brichta, Július Porubský a Anton Tomík na 10. sneme PV ZPKO v roku 2011.

Foto Stanislav Morávek

rodná organizácia INTERASSO združujúca národné organizácie politických väzňov. Vy, pán Košiar, ste jej podpredsedom. Ako nám môže byť nápomocná táto organizácia?

J. Košiar: Má to síce vznešený názov, chodím na jej schôdze aj s predsedom PV ZPKO, avšak tie organizácie, ako napríklad v Moldavsku, sú na tom veľmi biedne. V Ukrajine myslím ani nie je, nedarí sa nám podchytiť žiadnu v Poľsku, hoci predpokladáme, že nejaké sú. Tak je to také živorenie, nemá to samozrejme žiadnu štátnu podporu. INTERASSO a nemecká Únia obetí komunistického násilia (UOKG) majú sídlo v Berlíne, vo veľkej budove bývalej Stasi. Zaberajú dve poschodia. Sú tam zadarmo alebo v lacnom štátnom prenajme, neviem presne. Schôdze, respektíve kongresy sú každé dva roky, mal byť v júni tohto roku, ale pre koronavírus sa odkladá.

E. Zelenayová: Kde sa mal uskutočniť?

J. Košiar: V Albánsku. Tak o tom rozhodol výbor, ktorý sa schádza každý rok. Naposledy bol v Rige. Najlepšie sa darí organizácii v Rumunsku. Nedávno v centre Bukurešti odhalili tridsať metrový pamätník. Bolo to veľkolepé podujatie na najvyššej štátnej úrovni a za účasti najvyšších cirkevných predstaviteľov. Dokonca samotný predseda organizácie politických väzňov pán Bjoza je vo vysokej štátnej funkcii na úrovni štátneho tajomníka. Takže v Rumunsku sa organizácii celkom dobre darí. Nevieme, čo sa deje v Česku, lebo sa prestali zúčastňovať na zasadnutiach INTERASSO.

E. Zelenayová: Kedy vzniklo INTERASSO? Zo Slovenska je len PV ZPKO jeho členom?

J. Košiar: Áno, iba PV ZPKO ako pôvodná organizácia politických väzňov. Prvý kongres INTERASSO sa uskutočnil už v júni 1991 v Budapešti. Dosiť ich bolo 22 a sú zdokumentované v publikácii *Aby hlasy obetí nezanikli*, ktorá vyšla v roku 2017 aj s uzneseniami a rezolúciami. Zorganizovať takýto kongres je náročná vec nielen na financie, ale aj na logistiku. V októbri 2003 sa uskutočnil u nás v Papierničke a už zasa by sme sa mali ujať hosťiteľskej úlohy. ➔

J. Litecký Šveda: INTERASSO vydáva zaujímavé rezolúcie k politike, morálne apely a stanoviská, podobne, ako naša organizácia. Ale novinárov to nezaujíma. To len potvrdzuje skutočnosť, že nešlo o nijakú protikomunistickú revolúciu. Čiže my robíme čo sa dá a neprestaneme, ale vieme, že pokiaľ sa situácia tak nezmení, že aj médiá budú na našej strane, tak veľa toho nedosiahneme.

Š. Novák: Hneď to nebude.

J. Košiar: V roku 2018 bola v Trieri odhalená šesťmetrová socha Marxa. Písali sme o tom vo Svedectve, aj naša partnerská nemecká organizácia - UOKG - dala k tomu nejaké vyhlásenie, aj tam boli protestovať, a čo si pomohli?

E. Zelenayová: Pán Malacký, za čo ste sa vy dostali do väzenia?

A. Malacký: Mladí ľudia vo Viničnom sme od školských lavíc za Slovenského štátu boli vychovávaní v kresťanskom a národnom duchu. Pestovali sme atletiku, založili sme divadelný klub, ale naše aktivity sa nepáčili miestnym funkcionárom. Vnucovali nám pioniersky oddiel, no ja som povedal, v žiadnom prípade. Mal som 19 rokov a reprezentoval som republiku v atletike. Tlak zo strany najmä predsedu MNV Pákozdyho vyvolal v nás odpor a v apríli 1951 sme spolu s Karolom Noskovičom, Františkom Rybeckým a Jánom Kujovičom založili skupinu Mladé Slovensko. Začali sme tlačiť cyklostilované letáky, ktoré sa nám však

nepodarilo dostať na verejnosť. Štátna bezpečnosť nás predbehla.

E. Zelenayová: Čiže ste sa zaujímali o politickú situáciu na Slovensku. Takže nielen o šport a divadlo?

A. Malacký: Keďže som profesiou jemnomechanik, tak som sa rozhodol, že pre našu činnosť bude účinnejšia vysielacia a aj som ju zhotovil. Vyskúšali sme ju u Fera Rybeckého, ktorý pripravil aj prvú verziu rozhlasového vysielania.

E. Zelenayová: A stretli ste sa aj s Jozefom Vicenom?

A. Malacký: V tom čase nie, až keď sa stal predsedom organizácie politických väzňov.

E. Zelenayová: Vy ste teda neboli organizovaná Biela légia?

A. Malacký: Áno, boli sme. A keď nás známi začali upozorňovať, že sa asi vie, že mám vysielaciu, začal som uvažovať o úteku za hranice. Napokon ma tam aj chytili.

E. Zelenayová: Kde a kedy?

A. Malacký: V Devínskej Novej Vsi, 23. augusta 1951. Boli sme štyria, Karol Olša, Milan Frič, bratranec Blažej Jajcaj, kaplán z Blumentálskeho kostola v Bratislave a ja.

E. Zelenayová: Ako sa o vás dozvedeli?

A. Malacký: Môj kolega z Meopty, Karol Novák, bol taktiež zavretý a hovoril, že so mnou robil na elektronických záležitostiach. To bolo pomerne tajné,

mal som na stole kopu kaťušových zariadení. Majster Borš mi hovorí: „Tono musíš to dať dohromady, budeme na tom spolupracovať, aby sa to mohlo sériovo vyrábať.“ Ale inžinier Martin Dostál mu povedal, že ma potrebuje na výrobu triasond. Urobil som teda 25 kusov a pri 26. ma zatkli. Keďže potom nemal kto robiť elektroniku, tak to prestali vyrábať. Tých 25 kusov išlo do Indie a stáli okolo 600 tisíc korún. Dostálov vnuk je dnes poslancom parlamentu. Jeho starý otec prišiel do Bratislavy, keď ho vyhodili z brnenskej Meopty, lebo spolupracoval s Nemcami. V 50. rokoch delimitovali fabriku z Brna do Bratislavy.

E. Zelenayová: Pán Novák, vylúčili ste možnosť zjednotenia organizácií politických väzňov. Prečo? V čom je problém?

Š. Novák: Nemôžeme sa zjednotiť. To je nemožné. Trochu odbočím. Karol Ďubek potvrdil pred svedkami, že na lágri, aj u nás, bývali tajné sv. omše, a že Srholec sa ani na jednej nezúčastnil, nikdy. No a jeho nástupca vo funkcii predsedu KPVS Peter Sandtner hovorí, že to nie je pravda. No a ďalej. KPVS prijala za členov aj petepákov a koľko z nich je komunistov? Päťdesiatšesť. A my máme v stanovách že komunistu nemôžeme prijať. Tak akúže to majú základňu?

Besedu pripravila
Eva Zelenayová

■ **Štefan Novák:** Narodil sa 8. augusta 1935 v Poľanovciach pod Braniskom. Zmaturoval v Levoči. Sníval o štúdiu teológie, ale v roku 1953 sa rozhodol pre dvojročnú vojenskú školu v Olomouci. V druhom ročníku ho zatkli. Odsúdený bol podľa paragrafu 78 za vlastizradu ako mladistvý na štyri roky. Trest si odpykával v tábore Tmavý dŕl v Rytyni v Podkrkonoší. Odmietol podmienené prepustenie, napokon niekoľko mesiacov pred vypršaním trestu mu oznámili rozhodnutie o podmienenom prepustení. Aj po prepustení na slobodu pracoval v bani, neskôr v Košiciach, najmä v stavebníctve. Stal sa spoluzakladateľom organizácie politických väzňov a počas celého jej trvania je členom výkonnej rady. V súčasnosti je predsedom regionálnej organizácie v Košiciach a podpredsedom PV ZPKO.

■ **Anton Malacký:** Narodil sa 3. marca 1932 vo Viničnom. Skončil meštianku v Pezinku a vyučil sa v odbore jemná mechanika so špecializáciou na zvukovú a obrazovú techniku. Štúdium na slaboprúdovej priemyselnej nedokončil, 23. augusta 1951 ho zatkla ŠtB. Odsúdený bol podľa paragrafu 78 za vlastizradu ako mladistvý na osem rokov a počas výkonu trestu na ďalšie tri roky. Päť rokov a jeden deň prežil vo väzniciach v Ilave, Jáchymove a Leopoldove. Prepustený na slobodu bol na základe individuálneho rozhodnutia prezidenta Antonína Zápotockého. Bol jedným z prvých organizátorov združenia politických

väzňov Slovenska, od roku 2007 nositeľom štátneho vyznamenania radu Ľudovíta Štúra II. triedy za významné zásluhy o demokraciu a ľudské práva. Dlhodobu zastával funkciu podpredsedu PV ZPKO.

■ **Ján Litecký Šveda:** Narodil sa 14. decembra 1948 v Zborove. Absolvoval Elektrotechnickú fakultu SVŠT v Bratislave. Je považovaný za prvého slovenského bluesmana a priekopníka blues na Slovensku, je prezidentom Slovenskej bluesovej spoločnosti od jej založenia. Vydal množstvo kníh a od roku 2015 je predsedom PV ZPKO.

■ **Ján Košiar:** Narodil sa 1. februára 1960 v Levoči. V roku 1983 emigroval, študoval teológiu na Pápežskej Lateránskej univerzite v Ríme. Za ilegálne opustenie republiky bol odsúdený na 15 mesiacov nepodmienenčne podľa paragrafu 109. V roku 1987 ho vysvätil pápež sv. Ján Pavol II. Bol redaktorom Vatikánskeho rozhlasu i Slovenskej televízie. Pôsobil v diplomatických službách zvrchovaného rádu Maltézskeho rytierov v bieloruskom Minsku. Od roku 2015 je duchovným PV ZPKO. Po novembri '89 bol rehabilitovaný.

■ **Eva Zelenayová:** Narodila sa 24. decembra 1945 v Levoči. Je absolventkou Stavebnej fakulty SVŠT v Bratislave. Bola redaktorkou Smeny a Slovenskej Republiky, v rokoch 1994-1998 poslankyňou NR SR. Od roku 2011 pôsobí ako šéfredaktorka Svedectva.

Majú všetko späť

Stále si pretierate oči a nerozumiете tomu, čo sa deje? Že komunistický ideologický slovník aj s jeho „fašistickými“ nadávkami načisto ovládol masmédiá? Mimočodom – aj pre nacistickú špičku III. ríše bol „fašizmus“ obľúbeným slovom na znevažovanie opozície a disidentov. Kto by to povedal, že? Alebo že v televízii bežne dávajú tie najprimitívnejšie komunistické propagandistické filmy? Že ste stále svedkami každodenných, neustálych, ohlušujúcich a nenávisťných kampaní, iba združstevňovanie a stachanovské hnutie vystriedalo LGBTI a multikulturalizmus? Že slovenskí filatelisti dodnes nemôžu korektne číslavať svoje známky, ako keby tu bol v rokoch 1939 – 1945 Madagaskar? Že pred národným divadlom tróni český lev a pred národným múzeom český chytrák Masaryk? Že ešte stále nemáme Slovenskú univerzitu? A všade samé kosáky a kladivá... Takto by som mohol pokračovať ad libitum. Spomeniem už iba jednu anomáliu: všimli ste si, ako štatisticky nenormálne veľký počet detí a dcér eštebákov prakticky okupuje všetky hlavné médiá, od tlačných po televíziu, ako keby ich mali v prenájme?

Zastavím sa už iba pri NAKA. Keďže súdruhom odjakživa chýbali argumenty a fakty akoby naschvál boli a sú stále proti nim, musia si pomáhať ako vedia. Teda lžou a terorom. Založenie ideopolície NAKA a gumové zákony proti „extrémizmu“ boli už nezakrytým návratom k represiam 50. rokov. Politickí väzni majú na toto cit, dobre si pamätajú úzkostlivé chvíle čakania, či niekto v noci nezabúcha na dvere... A máme to tu späť! V civilizovanej krajine sú takéto orgány dávno zbytočné alebo znakom retardácie vládnucej vrstvy. No a správanie NAKA iba potvrdzuje tieto slová. Zásahy obrnených ozbrojencov proti spisovateľom či profesorom: to aby ich nepobodali perom? Každý vidí, že je to iba primitívna demonštrácia sily, ktorej chýbajú argumenty. A tak je tu s nami stále, raz viac, raz menej viditeľná ruka tzv. „deep state“. Ktorý je u nás, ako to už každý nielen cíti ale aj vidí, komunistický a čechoslovakistický. Samozrejme, že do toho všetkého mimoriadne pasuje neustále gumovanie organizácie ozajstných politických väzňov zo spoločnej komunikácie a verejného diskurzu. Preto našim čitateľom ponúkame jeden pokus o vysvetlenie týchto javov, ktoré, keby tu bola „protitotalitná“ a „protikomunistická“ revolúcia, boli by predsa úplne nemysliteľné, až absurdné.

Ovládli aj KDH a SNS

Niekedy v roku 1996 – 1997 som bol na jednom takom „postdisidentskom“ večierku, plnom umelcov a kunsthistorikov a vtedy jeden môj kamarát, ktorý nevedel o tom, že ja o ňom viem, že bol eštebák, mi rozjarený po pár pohárikoch neodolal „priateľsky“ povedať: „Jano, do dvadsať rokov budú mať komunisti všetko späť.“ Ja

som mu vtedy neveril, hoci už bolo dávno jasné, že prevrat bola iba inscenácia, no všetko ešte išlo zdanlivo dobrým smerom, a aj súdruhovia sa ešte správali pomerne slušne. Aj som ho vysmial. Keby už nebol po smrti, teraz by sa vysmial on mne. A poriadne. Keď som si pred pár rokmi na to spomenul, odrazu sa nedalo nevidieť, ako všetko do seba zapadalo. Ozubené kolesá mechanizmu sa síce pomaly, ale neomylné točili vopred nastaveným smerom. Ten mechanizmus, ich organizácia, neprestala fungovať ani na chvíľu. Pár menších či väčších kamienkov, ktoré tam nepatrili, toto súkolie nemohlo vážnejšie poškodiť a už vôbec nie zastaviť. Ako prvé si rozdelili peniaze – tie väčšinou ešte pred novembrom, pomocou nich sa zmocnili všetkých médií. Majstrovským kúskom bolo aj založenie KDH, to im musíme uznať, aby nehrozilo nijaké nebezpečenstvo zo strany konzervatívne založených Slovákov. Medzičasom už dokonale ovládli aj SNS. Ozaj, a nie je to až dojemné, ako vybraní oligarchovia náhle zbohatli podnikaním s „čínskym textilom“ či „second hand počítačmi“? Aj masové vypustenie zločincov a hrdlozov bolo dobre premyslenou súčasťou inscenácie. Hádám ani netreba dodávať prečo. Hlavne, že politických väzňov si ešte chvíľu ponechali. K úspešnému zavŕšeniu inscenácie však pomohli ešte dve veci, ktoré tu treba spomenúť. (Ozaj, toľko tu máme politologických univerzít, nechce sa nejakému študentovi či doktorandovi o tom spraviť jeden fundamentálny výskum? Určite by toho bolo na nejednu obsiahlu štúdiu či knihu. Ale školy ovládané starými kádrmi sa do týchto tém nijako nehrnú.)

Prenikli aj do cirkvi

Prvá vec je, že komunisti brali a berú výhody aj zo svojej predošlej personálnej politiky. Nielen preto, že mali obsadené všetky vplyvné miesta, ale aj študovať mohli v zásade iba ich deti, hlavne niektoré vybrané obory. Napríklad novinárstvo. Toto by sa určitým spôsobom prejavilo, aj keby tu nijaká inscenácia nebola. Spomeňte si, že ako jedni z prvých sa naučili používať demokratické páky. Samozrejme, že až také silné pozície ako teraz by bez inscenácie nemali. A potom – komunizmus vyzeral, že tu bude večne a tak do strany často vstúpili aj úplne slušní ľudia, len aby mohli robiť svoju profesiu, ktorej boli oddaní, na vyššej úrovni. Alebo aby ju vôbec mohli robiť. No a tí po prevrate nezvykli vyskokať, či už kvôli výčitkám svedomia, alebo aj preto, aby ich nejaký komunistický primitív neokríkol, že prečo nie sú ticho, keď aj oni boli v strane.

Do šuflíka kádrovej politiky neodmysliteľne patrí aj otázka Cirkvi. Keď komunisti zistili, že v 50. rokoch, napriek krvavému teroru, neboli schopní Cirkev rozvrátiť, v časoch normalizácie na to išli ináč, a Cirkev infiltrovali zvnútra svojimi kádrmi. Ktoré, ako vidíme, sa svojej úlohy celkom „úspešne“ zhostili.

Pokračovanie na 18. strane

Majú všetko späť

Dokončenie zo 17. strany

Za všetko sa stačí pozrieť na jej čelo či na tzv. katolícke médiá.

No a ešte tu máme druhú zložitú záležitosť. Musíme sa trpezlivo pozrieť na to, ako tu boli už dávno dopredu rozdane karty, podvod – nepodvod. Karty, s ktorými sa už nič veľmi nedalo spraviť, len s nimi hrať.

Takže musíme sa pristiaviť pri ľavičiarskych disidentoch, ktorých bola väčšina. Šťastí to boli ľudia odstavení za rok 1968, teda tí čo verili v dobrý komunizmus, no a potom tzv. zlatá mládež – väčšinou deti komunistov. Veľmi často sa pohybovali v umeleckých kruhoch, kde som sa pohyboval aj ja, takže celkom dobre ich poznám. Volali sme ich vtedy „zelené bundy.“ Normalizátorskí starobolševici už dávno neverili na sociálne inžinierstvo, ideologické zvraty už súkali iba zo zvyku, čo im čiastočne slúži ku cti, už to celé brali iba ozaj materiálne, ako otázku moci a s ňou spojenú otázku príjmov. Výkonnosť ekonomiky už ich tiež veľmi nezaujímala, na rozdiel od ich detí, ktoré zbožňovali Západ. Ľuďom vzídeným z hladnej luzy tie ich špeciálne obchody pre nomenklatúru bohato stačili. No pre ich potomkov to už bolo málo.

Chceli viac

Nielen materiálne, aj oni chceli byť na „výške doby“. Preto keď sa človek zapojil do nejakého zháňania kníh a distribúcie, zistil, že väčšinou to boli skôr podpultové ľavicové veci ako Marcuse, Fromm, Reich, Debray, ktorým starí bolševici už nerozumeli. A keď ešte začali zasvätené diskutovať o takom „eurokomunizme“ Enrica Berlinguera, vtedy mali určite pocit úžasných rebelantov voči skostnatým kádom. No a keď si pripomenieme, že vrcholom protikomunistických akcií v Bratislave boli tajné besedy s Miroslavom Kusým, či o vyplnutom surrealizme, ktorý bol vždy ľavičiarsky, hádam už k ich profilu ani niet čo dodať. V tejto disi-

Zriedkavo sa stane, že predstaviteľov PV ZPKO prijímú najvyšší predstavitelia štátu...

Foto Eva Zelenayová

dentskej partii, kde som naivne rozširoval svoje protikomunistické básničky, som sa k takému Solženicynovi nedostal ani náhodou, a k Orwellovi som sa dostal iba vďaka môjmu priateľovi z Prahy. Tu treba hneď dodať, že tieto naše ľavičiarske „zelené bundy“ boli plne vo vleku českej ľavicovej kultúry, keďže tá na Slovensku nemala nijaké tradície – len si spomeňte, že nimi toľko ospevovaný DAV mal asi toľko čitateľov ako mal redaktorov. Na noblesnú slovenskú kultúru a umenie títo zbožňovatelia českého plebejstva jednoducho nemali bunky už aj kvôli svojmu komunistickému pôvodu. A nemajú dodnes, preto nás obklopuje toľko sluhovského čechoslovakizmu.

Nuž a títo mladí (ale aj starší) ľavičiari nám tu už ako uznávaní disidenti robili „protikomunistickú“ revolúciu. A aby to bolo fakt dokonalé, všetky svoje „porevolučné“ politické projekty nazývali „pravicové“. Ako inak to mohlo dopadnúť? Emigrácia bola od samého začiatku odstavovaná na štvrtú koľaj, aj pomocou

eštebáckych provokatérov. (O tom, ako bol marginalizovaný a odstavovaný kresťanský dissent si prečítajte knihu Antona Seleckého Kanál.) Výsledok je ten, že stále ešte žijeme na červenom Slovensku. Možnože ešte červenšom ako bolo to, o ktorom hovoril Andrej Hlinka. Najmä vďaka masmédiám, ktoré súdruhovia nijako nehodlajú pustiť zo svojich rúk. Opäť je matkou celého spoločenského diškurzu propaganda. A tá vždy bola náhradou za vedenie – rovnako praktické ako aj historické. Aj preto bolševici vždy nakoniec stroskotali. Nielen ľudsky a spoločensky, ale aj ekonomicky, takže na dobehnutie Západu nemôžeme ani pomyslieť, pretože ešte stále žijeme v lži, ktorá všetko rozkladá. Ináč povedané, stále tu vládnu komunistické kádre. A ak raz chceme z tejto lži vykročiť, musíme predovšetkým vedieť, kde sme, kde stojíme. Až potom sa dá určiť smer cesty za pravdou a za spokojným životom našej spoločnosti.

Ján Litecký Šveda

Obeť represálií a vlastných ambícií

Sedemdesiate výročie popravy dr. Milady Horákové namiesť o pietnej spomienky vyústilo predovšetkým u našich západných susedov do mediálneho gýča. Áno, komunistický režim popravil dlhoročnú funkcionárku Československej národno-socialistickej strany, ženu - matku, navyše prenasledovanú a väznenú za vojny nacistami. Oficiálny dôvod odsúdenia na šibenicu znel špionáž a vlastizrada. Pri opisovaní martýria M. Horákové akosi zanikli postavy ďalších popravených, mená ako Kalandra, Pecl, Buchal sa z nejakého dôvodu prestali spomínať. O šesťdesiatich šiestich ženách väčšinou tiež matkách, ktoré boli obeťou povojnovej retribúcie v rokoch 1945-1947 zmienka jakživ nepadne.

Pri procese s Horákovou komunistickej justícii účinne pomáhali médiá. Zvuk i noviny denne prinášali rezolúcie pracujúcich a občanov, žiadajúce prísne potrestanie obžalovaných. Hneď tri tisícky obyvateľov Prahy 14, ktorí vyzývali odvolací súd, aby Horákovú a spol. rýchlo vydal spravodlivému potrestaniu. Nejednen z nich pred siedmimi rokmi stál na Václavskom námestí, kde sa skladala prísaha vernosti Nemeckej ríši a volalo sa po potrestaní všetkých, čo mali prsty v atentáte na Heydricha.

Dnes sme svedkami trocha miernejších, ale vo svojej podstate identických mediálnych lynčov osôb s nepohodlnými názormi. Verejne ich pranierujú, znemožnia im zamestnanie, šikanujú, pošlú na nich politickú políciu NAKA, obžalujú a exemplárne odsúdia, aby iných zastrašili, podobne ako to bolo v prípade Milady Horáковой a jej spoločníkov.

V súvislosti s výročím procesu sa v Čechách začalo diskutovať o temných zákutiach jej politickej činnosti. Neoficiálne sa šepká o jej činnosti po 2. svetovej vojne. Teraz sa nebudeme zapodievať tým, akú úlohu zohrala oktavánka reálneho gymnázia v novembri 1918 Milada Králová, vydatá Horáková pri demolácii Mariánskeho stĺpu. Po roku 1945 sa podieľala na obnovení činnosti Zväzu priateľov Sovietskeho zväzu a stala sa podpredsedníčkou tejto organizácie. Sovietsky zväz navštívila viackrát a už vtedy sa začalo klebetiť, že sovietskych súdruhov informuje o komunistických politikoch. V parlamente vždy hlasovala s komunistami, asistovala pri znárodnení veľkopriemyslu v októbri 1945 aj pri prijímaní zákonov, ktoré boli v rozpore so základnými ľudskými právami.

Po samovražde ministra zahraničia Jana Masaryka živila nádej, že po ňom získa ministerské kreslo. Sklamalo ju menovanie Vlada Clementisa a tak sa v marci 1948 vzdala poslaneckého mandátu, hoci bola angažovaná socialistkou a budovanie socializmu bolo aj jej cieľom. Osudy Milady Horákové po komunistickom prevrate sú dobre známe a mali sme sa s nimi možnosť dobre oboznámiť pri spomienke na výročie jej popravy.

Treba sa však zmieniť o materskej strane Milady Horákové, o Československej strane národno-socialistickej. V skutočnosti to bola česká a navyše šovinistická strana, jej hlavným reprezentantom bol prezident Eduard Beneš. Oddelenie tejto strany vypracovalo v júli 1946 Memorandum o Slovensku. Bol to v podstate plán na likvidáciu Slovákov ako národa, vraj v záujme republiky. Memorandum pozostávalo z viacerých bodov, prvý sa nazýval Duchovná asimilácia slovenského ľudu. Tu sa navrhlo dosadiť na Slovensko ČSR absolútne oddanú hierarchiu na čele s arcibiskupom

a presadiť u Svätej stolice menovanie slovenského kardinála, ale len z ľudí oddaných Prahe. Odporúčalo sa implantovať patronát sv. Václava na Slovensko a samozrejme angažovať Cirkev pre svätenie 28. októbra. Pri duchovnej asimilácii mal Prahe pomôcť Rím.

Ďalší spôsob ako doriešiť slovenský problém národní socialisti navrhovali mocenskú asimiláciu Slovákov. Slovenský národ mal byť tak oslabený, aby už nikdy nemohol ani len pomyslieť na samostatnosť. Medzi ďalšími navrhovanými opatreniami boli: Diskreditácia Slovenska, urobiť Slovensko úplne hospodársky závislým od českých krajín. Priemysel na Slovensku mal vyrábať polotovary, finalizácia technickej výroby sa plánovala v Čechách. Priemysel sa mal organizovať aj tak, aby čo najväčší počet Slovákov odišiel za prácou do Čiech, tu sa rozptýlil a asimiloval. Pomocou propagandy sa malo nalákať trištvrte milióna Slovákov do opustených krajov odkiaľ boli vyhnaní Nemci. Ďalej sa plánovalo zastavenie reslovakizácie Maďarov, prevelenie českej posádky na Slovensko a slovenských vojakov v rámci vojenskej služby rozmiestniť v Čechách. Niektoré odporúčania z návrhu českých nacistov sú nám povedomé a Praha ich usilovne štyri desaťky rokov aj realizovala. Posledným bodom bola prevencia. Tu sa naplánovala mocenská likvidácia Slovákov násilnými transfermi obyvateľov. Slovenské Slovensko by v tomto prípade zaniklo.

Na realizáciu mocenského zásahu národní socialisti zamýšľali vyvolať krízu, ale len vo vhodnej európskej politickej konštelácii. Uvedme si časť týchto plánov v pôvodnom znení: „*Jakmile bude srážka se Slovákmi vyvolána, jest nutno celou slovenskou otázkou zlikvidovat definitivně, neboť by pak představovala stálou slabinu státu. Obsazení vojskem a rozšíření velké většiny zejména východních Slováků do českého pohraničí a po českých zemích a naopak přestěhování značného počtu Čechů do země slovenské. Přesun německé menšiny byl úkolem daleko větším a v zájmu státu byl proveden a to úspěšně...*“ Aj takúto budúcnosť pripravovali národní socialisti Slovákom, veľmi sa nelíbili od plánov, ktoré mali ich nemeckí kolegovia a menovci s Čechmi.

Milada Horáková počas súdneho procesu.

Foto archív

O týchto zámeroch so Slovákami Milada Horáková ako vysoký činiteľ Národných socialistov musela vedieť. Ako žene a martýrke komunistického režimu jej patrí česť, ale ako členke šovinistickej strany, ktorá pripravovala likvidáciu slovenského národa, jej česť už patriť nemôže. Tobož nie najvyššie štátne vyznamenanie, aké jej udelila prezidentka SR.

Ivan Mrva

Ján ŠIMULČÍK: **Éra samizdatu** Spoločenstvo Fatima a samizdat v rokoch 1974 – 1989

Bratislava: Ústav pamäti národa, 2019, 312 s.

Ústav pamäti národa nedávno vydal knihu historika Jána Šimulčíka s názvom *Éra samizdatu*. Autor v nej analyzuje kresťanské samizdaty, ktoré vychádzali v prostredí Spoločenstva Fatima v 80. rokoch 20. storočia. Konkrétne išlo o samizdaty Jubilejný rok, Náboženstvo a súčasnosť, Príloha mladých, Katolícky mesačník a ZRNO. Jadrom publikácie je syntetizujúci text, ktorý analyzuje obsahovú a tematickú stránku kresťanských samizdatov a bilancuje ich vydávanie, vrátane siete distribútorov či kvantifikačných údajov ako sú náklad samizdatov, počet vytlačených strán, či prostriedky nevyhnutné na ich vydanie. Autor tiež analyzuje postoj komunistického režimu a osobitne aktivity ŠtB proti vydávaniu samizdatovej literatúry a sledovaniu jej vydavateľov a distri-

bútorov. Každý zo samizdatov, ktoré Fatima vydávala, mal svoje špecifiká a tematické zameranie. Z každého z nich je v druhej časti knihy uverejnený prepis prvého čísla.

Súčasťou knihy je aj fotografická príloha, ktorá popri predstavení osobností podieľajúcich sa na vydávaní samizdatu obsahuje aj fotografie tlačiarenských strojov a miest, na ktorých sa ukrývali pred ŠtB – osobitne tajnej tlačiarne, dovezené z Holandska a ukryté v dome v bratislavskej Trnávke. Vďaka tejto tlačiarne, ako aj odvahe všetkých zainteresovaných, sa podarilo v 80. rokoch výrazne zvýšiť náklad samizdatov a urobiť z nich fenomén, ktorý nahľodával zdanlivo neotrasiteľné postavenie komunistického režimu.

Kniha Éra samizdatu predstavu-

je druhý diel edície *Antológia slovenského samizdatu*, ktorej cieľom je komplexne zmapovať a analyzovať slovenský samizdat vychádzajúci v období vlády komunistického režimu. Prvý diel (autorsky pripravili Martin Lauko a Robert Letz) bol venovaný samizdatu *Hlas Slovenska*, ktorý vychádzal v rokoch 1988 a 1989.

Peter Jašek

JOZEF HALMO

S HARMONIKOU DO SVETA

Spomienky na exil
1969 – 1989

Jozef Halmo: **S harmonikou do sveta**

Spomienky na exil 1969 – 1989

Predstavy o živote a činnosti slovenských utečencov na Západ po roku 1945 boli v minulosti veľmi skreslené. Československá i komunistická propaganda ich vykresľovala ako „zradcov vlasti“, „zapredancov imperializmu“, „separatistov“ a pod. Bežní ľudia si ich život neraz predstavovali ako blahobyť. V skutočnosti sa slovenskí exulanti museli len veľmi ťažko pretĺkať. Na Západe im zadarmo nikto nič nedal. Ani v krajne nepriaznivých podmienkach však nerezignovali, dokázali prežiť a uplatniť sa. Ba čo viac, vzorne reprezentovali Slovensko a Slovákov a vytvorili také hodnoty, ktoré by v komunistickom Československu nikdy nevznikli.

Vďaka slovenskému exilu sa v čase neslobody udržala aj idea slovenskej štátnej samostatnosti, ktorá sa mohla po páde komunizmu opätovne realizovať. Jeden z mnohých utečeneckých príbehov, hudobníka Jozefa Halma, opisuje aj táto kniha. Jeho začiatky v Rakúsku a Nemecku by svojou dramatickosťou stáli aj za filmové spracovanie...

Martin Lacko

STALO SA

29. júna – 3. júla 1995 na pozvanie biskupskej konferencie Slovenska, prezidenta SR a predsedu vlády SR pápež Ján Pavol II. vykonal päťdňovú pastoračnú návštevu v Slovenskej republike. Navštívil Bratislavu, Nitru, Šaštín, Košice, Prešov, Levoču a Vysoké Tatry.

1. júla 1947 na tradičnej púti na Mariánskej hore v Levoči, tentoraz s mnohými krížmi, sa zúčastnilo vyše 130 000 veriacich. Táto púť sa stala každoročnou manifestáciou viery a nepriameho protestu proti bezbožnému režimu napriek všetkým prekážkam, ktorými sa komunisti usilovali znemožniť, alebo aspoň obmedziť tento prejav viery a nádeje slovenských katolíkov.

3. júla 1945 SNR vydala nariadenie o prepúšťaní osôb štátne nespôhlivých zo súkromných služieb.

3. – 4. júla 1945 bolo z katolíckeho univerzitného internátu Svoradov v Bratislave uväznených 64 študentov.

7. júla 1946 vedenie Benešovej Národnosocialistickej strany vypracovalo tajný dokument – Memorandum o Slovensku, v ktorom dopodrobna rozviedlo plány na duchovnú a mocenskú asimiláciu a etnicko-politickú likvidáciu slovenského národa.

11. júla 1951 Národné zhromaždenie schválilo zákon o ochrane štátnych hraníc. Na tomto základe pohraničná polícia mohla strieľať do občanov, ktorí sa pokúšali odísť za hranice štátu.

14. júla 1949 Štátny súd v Bratislave na základe obžaloby prokurátora Ondreja Ujhelyiho zo dňa 22. mája 1949 odsúdil 6 mladých Slovákov členov Bielej légie, ktorej cieľom bolo obnovenie slovenskej štátnosti. Augustín Lednický ako vedúci skupiny bol odsúdený na trest smrti a bol aj popravený. Na doživotné väzenie boli odsúdení dvaja 21-roční Milan Michal Biščo a Štefan Erlach; Anton Petrek dostal 25 rokov a Ján Ganišin 15 rokov väzenia. (Pri novom súdnom konaní na Krajskom súde v Banskej Bystrici 6. septembra 1990 boli rozsudky zrušené a všetkých uznali za nevinných.)

14. júla 1950 vládny nariadením č. 112/1950 komunistická vláda zrušila všetky diecézne semináre (cirkevné školy pre prípravu na kňazstvo) aj reholné vysoké školy bohoslovnia a zriadila na Slovensku jedinú bohosloveckú vysokú školu, ktorú nazvala Rímskokatolícka cyrilometodejská (sic!) bohoslovecká fakulta v Bratislave. Dozor nad touto fakultou zverili Štátnemu úradu pre cirkevné veci.

17. júla 1960 vo väzení v Leopoldove zomrel utýraný gréckokatolícky prešovský biskup Pavol Peter Gojdič. Pápež Ján Pavol II. ho v roku 2001 vyhlásil za blahoslaveného mučeníka, ktorý podstúpil smrť za svoju vieru.

17. júla 1992 SNR schválila Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky, ako základný dokument suverénnosti štátu slovenského národa.

20. júla 1950 začala Štátna bezpečnosť deportovať aj diecéznych kňazov, najmä farárov, zo všetkých krajov Slovenska do koncentračného tábora v Mučeníkoch (neskôr – že by aj preto? – premenované na Sládečkovce). Za týždeň tam deportovali vyše 150 kňazov.

21. júla 1948 bola zákonom č. 213/1948 zlegalizovaná protiprávna činnosť Akčných výborov. Jej výsledkom bolo medzi iným prepustenie 28 000 občanov zo štátnych a verejných služieb, vylúčenie z vysokých škôl asi 7 000 študentov a nepriamo aj začiatok mohutnej emigračnej vlny, ktorá do roku 1950 priviedla asi 25 000 občanov k tomu, aby hľadali útočisko v západných krajinách, neraz s rizikom straty vlastného života.

28. júla 1914 Rakúsko-Uhorsko vypovedalo vojnu Srbsku. To bol začiatok prvej svetovej vojny. Podľa odhadov sa postupne zúčastnilo na vojnových operáciách asi 400 000 Slovákov.

4. augusta 1965 zomrel spišský biskup Ján Vojtášák v nemocnici v Říčanech pri Prahe.

12. augusta 1919 na zhromaždení v Žarnovici Andrej Hlinka predstavil text Pittsburskej dohody.

13. – 15. augusta 1933 sa v Nitre konali veľké Pribinove slávnosti na 1100. výročie posvätenia prvého kostola na Slovensku, ktorý dal postaviť knieža Pribina.

K zhromaždených desaťtisícom veriacich prehovoril z tribúny Andrej Hlinka, ktorý slávnostne vyhlásil: „Slováci už na úsvite dejín Slovanov mali svojho vládara Pribinu. Boli sme teda už vtedy národom slobodným, samobytným, svojráznym, národom kresťanskej a slovenskej kultúry. Kým iné národy slovenské v tých časoch nedospeli ešte k dostatočnej kresťanskej vzdelanosti, my, Slováci, žili sme už ako národ kresťanský a slobodný.“

20. – 21. augusta 1968 maďarský piatek komunistických štátov Varšavskej zmluvy bez vypovedania vojny vtrhli v noci do Československa, obsadili jeho územie a zmocnili sa kontroly štátu.

22. augusta 1936 maďarský ríšsky správca Miklós Horthy počas svojho stretnutia s kancelárom Nemeckej ríše Adolfom Hitlerom zdôraznil, že „predovšetkým treba zničiť Československo (...) Verím, že naša nádej nie je neopodstatnená a že v prípade spomenutého úroku v krátkom čase obsadíme celé územie Horného Uhorska.“

23. augusta 1945 SNR vydala nariadenie č. 105/1945 o zriadení pracovných táborov pre osoby odsúdené na základe retribučného súdництва.

29. – 31. augusta 1950 komunistický režim realizoval tzv. Akciu R, ktorá znamenala násilnú deportáciu veľkej časti rehoľných sestier zo 137 slovenských kláštorov do 16 koncentračných táborov.

30. august a 1944 prezident SR Jozef Tiso vo svojom rozhlasovom prejave zdôraznil, že „slovenská štátna samostatnosť sa zrodila z nepopierateľného prirodzeného práva slovenského národa na vlastný život“.

31. augusta 1944 vojenské vedenie povstalcov v Banskej Bystrici žiadalo Československé ministerstvo národnej obrany v Londýne o bombardovanie Bratislavy.

Bol som robotníkom v Sovietskom zväze

Americký Slovák Andrej Šmith opísal svoje zážitky z budovania prvého štátu robotníkov v knihe Bol som robotníkom v Sovietskom zväze. Našim čitateľom sme dlžní pompézny príchod robotníkov z celého sveta do krajiny sovietsk. Šmith ho opisuje na stranách 20-21 takto:

„Vypľávali sme 15. októbra 1929 na lodi Aquitania do Southamptonu, potom do Londýna, do Hullu napokon na finskej lodi cez Kielsky kanál do Helsínk. Dňa 1. novembra sme došli na fínsko-ruské hranice. Sovieti mali pre nás už všetko pripravené. Na stoloch, prikrýtych čístučkými obrusmi, bolo hojne najlepšieho jedenia ako mäsa, rýb, múčnikov, ovocia a vína. Privítali nás, ani čo by sme boli najdistingovanejší diplomati reprezentujúci cudziu veľmoc. Na hranici nás pozdravila čata ruských vojakov. Ešte teraz si spomínam na záchvev hrdosti, ktorý sa ma zmocnil pri pohľade na týchto vojakov v dlhých kaki kabátoch a čiapkach, na ktorých sa skvelá čarovná hviezda komunizmu. Vždy, keď som videl, ako sa chveje vo vánku kladivo a kosák, stiaholo mi hrdlo. Áno! Toto je naša krajina, toto je otcina medzi národného proletariátu! Vlakom nás zaviezli do Leningradu, kde nás priamo na stanici demonštratívne privítali. Rečníci nás vítali v mene ruských robotníkov.“

Na strane 113 autor opisuje zájazd na Volgu. Takto sa začína jeho rozprávanie:

„V roku 1933 sa rozšírili v Moskve správy, že Hitler začal kampaň na oslobodenie nemeckých kolonistov v Povolžskej republike. Nemecké správy hovorili, že tisíce ľudí tam umierajú hladom a že nedostatok a bieda sú tam ešte väčšie ako na Ukrajine a na severnom Kaukaze. Sovietska vláda nielenže s veľkým rozhorčením odmietla tieto správy, ale rozhodla sa

pustiť do kampane, ktorá mala vyvrátiť nacistami rozširované správy o veľkej biede. Fabriky, jednotky strany a syndikálne zväzy dostali príkaz, aby vybrali svojich najlepších cudzích robotníkov pre exkurziu do oblasti Volgy, ktorí mali potom povedať svetu pravdu o tom, ako sa veci majú v skutočnosti. ATE oddelenie Elektrozávodu vybralo mňa a piatek iných z rozličných oddelení našej fabriky. Medzi inými vybrali aj istého nemeckého mechanika, ktorý práve dokončil pamflet proti Hitlerovi. Moskovská družina rátať asi 25-30 účastníkov, Američanov, Nemcov, Čechov a Slovákov, robotníkov a špecialistov, mala zraz 4. septembra v Americkom klube na Gerčenevej ulici.“

Na strane 118 opisuje zážitky z mesta Samara:

„Naša najbližšia zastávka bola v Samare, známej z boľševickej histórie tým, že tu bol hlavný stan č.-sl. Légii, ktoré od roku 1917 spolu s bielou gardou bojovali proti revolúcii. Napokon však Červená armáda rozprášila č.-sl. Légie. (...) Šiel som sa teda potulovať po meste. Ako tak chodím zbadám naraz starú, polonahú ženu ležať na ceste pri stene a pri nej dve deti. Deti slabo nariekali. (...) Pred sebou som videl prechádzajúci asi 30-ročný, pekne oblečenú ženu. Prípojil som sa k nej. Povedal som jej, kto som a spýtal som sa, prečo tu na uliciach leží toľko ľudí v takom hroznom položení. Prečo vládla pre nich niečo neurobí? „Môj milý graždanin, to si ešte nevidel všetko“, povedala. „Ak chceš vedieť ozaaj všetko, sadni do električky a zavez sa na konečnú stanicu. Potom choď ďalej ešte päť minút. Tu uvidíš niečo, na čo nikdy nezabudneš. Tu, na poli, pod holým nebom žijú stovky úbohých, hladujúcich sedliakov. Prišli z provincie, kde nemohli nájsť nijakú potravu. Vojsko ich nepustí do mesta. My, čo žijeme tu v meste, nemáme toho ani pre seba dosť. Asi tri týždne sme vôbec nemali chlieb. Ale čo máme, s tým sa rozdelíme s tými nešťastníkmi.“

PRIPOMÍNAME SI

■ V júli si pripomínáme významné životné jubileá týchto našich členov. Spomíname aj na tých, ktorí sa tejto slávnosti nedožili.

55 rokov

Zuzana Drábeková, Nitra 27.7.1965

60 rokov

Eva Chudíková, Spišské Vlachy 14.7.1960

70 rokov

Anna Budajová, Nitra 16.7.1950
Bohuš Malacký, Pezinok 11.7.1950

81 rokov

Karol Kubričan, Bánovce nad Bebravou 15.7.1939
Mária Novotná, Levoča 6.7.1939

83 rokov

Magdaléna Sotaková, Trebišov 27.7.1937

84 rokov

Anna Vavrová, Hlohovec 26.7.1936
Gejza Laktiš, Topolčianky 13.7.1936
Marta Šínalová, Medzibrodie nad Oravou 13.7.1936
Mária Jančíková, Spišské Podhradie 5.7.1936

86 rokov

Alfonz Kosa, Žilina 31.7.1934
Ján Volek, Žilina 3.7.1934
Adolf Jača, Bernolákovo 13.7.1934
Margita Hagenová, Bratislava 28.7.1934
Oľga Butalová, Michalovce 19.7.1934

87 rokov

Jakub Novák, Krompachy 22.7.1933

88 rokov

Štefan Maďar, Borský Sv. Jur 31.7.1932
Pavol Šandorf, Trenčianska Teplá 1.7.1932

89 rokov

František Boža, Bardejov 15.7.1931

92 rokov

Anna Zacková, Beluša 29.7.1928

Anton Tomík (druhý zľava) počas 11. snemu PV ZPKO v roku 2013. Re-dakčná beseda sa konala 2. júna 2020. V ten deň pán Tomík dovŕšil 88 rokov, k jubileu mu srdečne blahoželáme so želaním skorého zlepšenia zdravia.
Foto Stanislav Morávek

94 rokov

Viliam Žofčík, Žilina 23.7.1926

99 rokov

Oľga Telgárska, Bratislava 29.7.1921

■ V auguste si pripomínáme významné životné jubileá týchto našich členov. Spomíname aj na tých, ktorí sa tejto slávnosti nedožili.

50 rokov

Martina Hrivnáková, Galanta 22.8.1970

55 rokov

Ján Hurban, Malacky 6.8.1965
Ing. Emil Rafaj, Žilina 27.8.1965

60 rokov

Marián Batora, Veľké Chlievany 21.8.1960
Ing. Jana Tlačíková, Bratislava 5.8.1960

82 rokov

Mária Ožvoldová, Gajary 14.8.1938
Anton Papfy, Michalovce 31.8.1938

83 rokov

Ružena Puntoková, Banská Bystrica 2.8.1937
Marta Malášková, Malacky 25.8.1937
Mária Šidová, Ružomberok 2.8.1937

84 rokov

Michal Šustek, Žarnovica 20.8.1936
Cecília Tarnócziová, Nováky 28.8.1936

85 rokov

František Kvant, Hlohovec 7.8.1935
Štefan Novák, Košice 8.8.1935

86 rokov

Jozefa Belicová, Pezinok 23.8.1934
Karol Körmöczy, Žiar nad Hronom 23.8.1934

87 rokov

Martin Drahoš, Plavecký Štvrtok

88 rokov

PaedDr. Elena Súlová, Trnava 15.8.1932
Ladislav Geró, Nitra 7.8.1932
Jozef Melek, Námestovo 17.8.1932
Emília Ilončíaková, Pruské 8.8.1932

89 rokov

Ružena Závradska, Gajary 31.8.1931

90 rokov

Anna Viteková, Žilina 9.8.1930
Pál Sebok, Štítnik 28.8.1930
Milan Tunega, Trenčín 16.8.1930
Vojtech Brázdovič, Bratislava 30.8.1930
Ján Gdovič, Žilina 19.8.1930

91 rokov

Helena Hlbocká, Boleráz 17.8.1929

92 rokov

Mária Červienková, Nitra 24.8.1928

95 rokov

Martin Markuliak, Bratislava 23.8.1925

100 rokov

Magdaléna Lofajová 26.8.1920

101 rokov

Ondrej Chromčo, Bugľovce 29.8.1919
Jubilantom srdečne blahoželáme

Svojho kamaráta od detstva odprevádzal na poslednej ceste aj čestný predseda PV ZPKO Arpád Tarnóczy, posledný žijúci z odsúdenej skupiny.

Foto Eva Zelenayová

Výzva

Vážení členovia PV ZPKO, sympatizanti, priatelia. Naša organizácia dlhodobo zápasí s neštandardnou situáciou, keď pripravuje plány svojej činnosti bez krytia finančnými prostriedkami. Nedostatok peňazí nás núti obrátiť sa na Vás s výzvou o pomoc. Vydávanie Svedectva nie je ďalej možné zabezpečiť z prostriedkov štátnej dotácie, preto sa obraciam na Vás s prosbou, vyhľadať vo Vašom okolí potenciálnych sponzorov nášho časopisu. Ak nebude vychádzať, akoby sme stra-

tili nástroj prezentácie vlastného jestvovania. Azda nepravníci by sa tomu aj potešili. Veríme však, že sa nájdú podporovatelia ideálov, za ktoré sme trpeli, a ktoré hodláme aj naďalej chrániť a obhajovať. Záujemcovia o pomoc pre naše Svedectvo môžu poslať svoj príspevok na **číslo účtu: SK74 3100 0000 0040 0012 8109 alebo sa kontaktujte na tel. číslo 02-526 381 56.**

Darcom úprimne ďakujeme.

Vedenie PV ZPKO
a časopisu Svedectvo

INZERCIA

Knihkupectvo Svojet
Predajňa vydavateľstva MS

Dunajská 18
Liga Pasáž
811 09 Bratislava

Telefón: 0903 946 718
Email: kniha.svojet@gmail.com
Web: www.svojet.sk

● **Malé knihkupectvo Svojet** v bratislavskej Liga pasáži ponúka knihy, ktoré inde nekúpíte. Historickú, vlasteneckú literatúru bez politickej korektnosti, zborníky, kalendáre a časopisy vrátane Svedectva. Otváracie hodiny v pondelok až štvrtok sú od 10.00 do 13.00 a od 13.30 do 16.30, vo štvrtok do 17.30 hod. V piatok od 9.00 do 13.00 a od 13.30 do 14.30 hod. Informácie na 0903 946 718.

PRISPELI NA ČINNOSŤ

JUDr. Peter Brňák, Bratislava	50 EUR
MUDr. Dagmar Pechová, Bratislava	10 EUR
Jozef Rydlo, Bratislava	50 EUR
Karol Kubričan, Bánovce nad Bebravou	20 EUR
Ivan Lužák, Bratislava	30 EUR
Ing. Milan Zopp, Bratislava	10 EUR
Pavol Božík, Nitra	50 EUR
PV ZPKO Nitra	73 EUR
ThMgr. Ignác Juruš, Suchá nad Parnou	500 EUR
Anna Matovičová, Bratislava	28 EUR
Eduard Sládkovič, Limbach	38 EUR
MVDr. Mária Španíková, Modra	12 EUR
Štefan Filipovič, Bernolákovo	8 EUR
Helena Halková, Banská Bystrica	20 EUR
Anna Benčatová, Banská Bystrica	10 EUR
Vladimír Wilveber, Banská Bystrica	10 EUR
Ján Gregor, Banská Bystrica	11 EUR

*Darcom vyslovujeme
úprimné poďakovanie*

ROZLÚČILI SME SA

† Vo veku nedožitých 86 rokov, 11. júna 2020, zomrel **Ing. Martin HAGARA** z Bojníc, predseda regionálnej pobočky PV ZPKO v Prievidzi. Posledná rozlúčka sa konala 16. júna 2020 na cintoríne v Prievidzi.

† Vo veku 84 rokov, zomrela **Ana TKÁČOVÁ** zo Sliepkoviec, dlhoročná členka regionálnej pobočky PV ZPKO v Michalovciach. Posledná rozlúčka sa konala 5. júna 2020 na cintoríne a v kostole v Sliepkovciach. Na obrade sa za RP PV ZPKO Michalovce zúčastnila pani Margita Pleceníková.

**Pozostalým vyslovujeme
úprimnú sústrasť**

■ **Úradné hodiny**
v kancelárii Predsedníctva
PV ZPKO v Bratislave
na Obchodnej ulici č. 52 sú
**v pondelok a v stredu
od 9.00 hod.
do 12.00 hod.**

- 1 -

12

ZÁPIS

z ustanovujúceho zjazdu KONFEDERÁCIE POLITICKÝCH VÄZŇOV
SLOVENSKA uskutočnený 3.marca 1990 v Bratislave v budove
DOMU KULTÚRY -Ružinov Šmídkeho 28 o 9 hod.

Zo zápisu zo schôdze prípravného výboru organizácie politických väzňov z roku 1948-1989konanej dna 8.1.1990v Bratislave, vyplýva nasledovný program.

- 1./ Prípravný výbor vyhlasuje, že na základe/~~KONTINUITY~~/kontinuity "SLOVENSKEJ ORGANIZÁCIE NA OCHRANU ĽUDSKÝCH PRAV" z januára 1968 je jej pokračovateľom a zároveň chce byť Slo-
~~VENSKÉJ~~venskou časťou KONFEDERÁCIE POLITICKÝCH VÄZŇOV ustanovenej a registrovanej na Federálnom ministerstve vnútra v Prahe.
- 2./ Prípravný výbor zorganizuje ustanovujúci zjazd politických väzňov odsúdených podľa zákonov č.50 ,231 ,86 § 78 hl.1 a ostatných zákonov a administratívnych pokračovaní.
- 3./ Členmi tejto Konfederácie môžu byť aj najbližší rodinní príslušníci tých väzňov ,ktorí boli popravení, alebo zomreli.
- 4./ Prípravný výbor požiada na ministerstve vnútra SR o registráciu, zároveň pripraví návrh stanov a programového vyhlásenia tejto organizácie, petičné listiny a zvolá po registrácii na MV SR zjazd v priebehu marca.
- 5./ Jednáť menom Prípravného výboru a podpisové právo majú predseda, podpredseda, tajomník. Styk s úradmi, inštitúciami môžu tiež vykonávať nimi poverené osoby-členovia výboru.
- 6./ Prípravný výbor si zvolil na zasadnutí 8.1.1990 nasledovne:
 - a./ za predsedu Tomáška Jozefa
 - b./ za podpredsedu Dr.Cintavého Pavla
 - c./ za tajomníka Kordu Eugena
- 7./ Členovia prípravného výboru ktorí pracovali pred zjazdom.
 Blažo Stefan
 Dr.Cintavý Pavol
 Gaba František
 Godovič Pavol
 Hlava Bedrich
 Hlubík Stefan
 Korda Eugen
 Koštiak Július
 Kadúc Jozef
 Lacko Jozef
 JUDr Nádaždy Cyril
 JUDr Porubský Július
 Pukančík Pavol
 Svoren Juraj
 Tomášek Jozef
 Tomík Anton
 Novák Stefan -Košice MO
 Švec Emil -Piešťany MO
 F
- 8./ Činnosť prípravného výboru končí na zjazde po zvolení nového výkonného výboru.